

1
szám

HASZNOS KÖNYVTÁR

BODOR KÁLMÁN:

A három holdas
gazdának is meg
kell élnie.

KIADJA:

AZ-AGISZ-SZÖVETKEZET-KÖZ-
MŰVELŐDÉSI-SZAKOSZTÁLYA

ÁRA
5 lej

Gazdasági sorozat
2-ik kiadás.

I. évfolyam 1. szám

1935 október hó

HASZNOS KÖNYVTÁR
NÉPNEVELÉSI HAVI SZEMLE

A háromholdas
gazdának is meg kell
élnie

IRTA:
BODOR KÁLMÁN

2. kiadás

– 1935 –

Kiadja az ÁGISZ Szövetkezet Közművelődési Szakosztálya
Braşov–Brassó, Strada Mihail Weiss 5.

A gazdálkodás is tudomány. Semmivel sem alacsonyabb rendű, mint az emberi tevékenység bármely más, megbecsült ága. Aki jól, szépen és helyesen tud gazdálkodni, az éppen olyan értékes ember, mint a jó orvos, jó tanár, jó ügyvéd, jó iparos, vagy bármely más, magas iskolákat végzett ember. Az, aki a gazdálkodással, földműveléssel foglalkozó embert lenézi, lehet rajta nadrág akármilyen, nem művelt és nem is okos.

Olvassátok el és beszéljétek meg!

Az élet nehézségeitől nem megijedni kell, hanem megküzdeni velük. A küzdelemhez azonban fegyverek kellenek. Az élet küzdelmének fegyverei a tudás, képzettség, rátermettség. Ezeket a fegyvereket kívánja kezetekbe adni ez a könyvtár, amelynek minden hónapban megjelenik egy-egy könyvecskéje.

A könyv azonban csak akkor lesz igazi érték, ha minél többen olvassák s a benne foglalt ismereteket minél többen magukévá teszik. A könyv, a szellemi kincs az egyedüli, amely nem fogy, hanem inkább gyarapodik, ha minél többen merítene belőle.

E könyvek egyrészt olyan gazdasági és társadalmi egyesületek, illetve emberek rendelték meg az általuk kiválasztott, nekik legkedvesebb falu számára, akik nem élnek közöttetek, de gondolnak minden társadalmi osztályok végső gyökerére és erőforrására, a falura. Azt jelenti ez, hogy ezek a könyvek nem annak a tulajdonai, akinek a címére érkeztek. Az csak számadója a könyveknek s felkérésre számot is kell adnia falujáról annak, aki a könyveket a falu iránt érzett szeretetből és megbecsülésből a falu részére rendelte.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Annak, akinek címére a könyvek érkeznek, az a kötelessége, hogy kiossza őket annyi értelmes gazda között, ahány könyv van. Még jobb azonban egy-két könyvet megtartani minden küldeményből, hogy a végén valóban összegyűljön a szép és hasznos könyvtár. Azok, akik könyveket kapnak, válasszanak maguk közül egy könyvtárost, aki e félretett könyvek fölött őrködik, azokat gondozza, az érdeklődőknek olvasásra kiadja s elolvasás után visszakéri. Legyen ez a könyvtárosság a megtisztelés és megbecsülés jele. A könyvtáros és a többiek, akik könyveket kapnak, érezzék kötelességüknek másoknak is tovább beszélni mindazt, amit e könyvekből tanulnak.

Szép volna s tanulni akarásunknak vigasztaló bizonyítéka volna az, ha az ajándékba kapott könyvek mellett minden faluban akadna néhány gazda, aki szükségét érezné annak, hogy a maga költségén és a maga részére összehozzon egy kis könyvtárat. Havonta megjelenő könyvecskéink darabonként csak 5 lejbe kerülnek, tehát mindenki számára könnyen megszerezhetők.

Végezetül még csak annyit jegyzünk meg, hogy kiadványainkból csak a mezőgazdaságra vonatkozó könyvek azok, amelyek szorosán véve a falusi gazdákat érdeklik csak. A többi kiadványok, amelyek a hasznos és szükséges művelődés minden ágát felölelik, egyformán érdekelnék minden társadalmi réteget, és minden embert, bármi is legyen a foglalkozása s bárhol éljen, nagy városban, avagy falun.

Kivánjuk, hogy könyveink olyan szép és tiszta hasznot hajtsanak lelkileg s gazdaságilag, mint amilyen szép és tiszta indulattal mi utnak indítjuk őket.

A kiadó.

A

tudás fegyver az ember kezében

A tudás, hozzáértés, rátermettség fegyver az ember kezében. Fegyver, amellyel boldogulását harcolja ki. Régi magyar mondás, hogy „aki mi-nek nem mestere, hóhéra annak”. Nagy általános-ságban azt hiszik az emberek, hogy a gazdálko-dás, a földművelés nem nagy tudomány, ahhoz mindenki érthet. A jó gazda tudja csak, hogy ez mennyire nem igaz. Senki sem születik tudással, hozzáértéssel, rátermettséggel. Nem adják azt in-gyen.

A természet azonban úgy alkotta az embert, hogy az egyik okosabb legyen, mint a másik. Az okosabb hamarabb gyűjti a tudást, hamarabb ér-tékesíti tapasztalatait. Több szem is többet lát s több fej is többet gondol okosat, mint egy. Okta-lan dolog volna tehát, ha mindent mi akarnánk kitalálni, felfedezni, kitapasztalni, amit mások már kitaláltak, felfedeztek, kitapasztaltak. Ma már senki sem gondol arra, hogy maga csináljon magának ekét, fejszét, amikor ehhez a kovács jobban ért. A boldogulás első parancsa tehát az, hogy mindazt, amit mások kitapasztaltak, kita-láltak, felfedeztek, minél hamarabb tanuljuk meg mi is.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

A Föld nagy kincs, komoly vagyon még akkor is, ha csak kevés van belőle. Akkor is, ha csak három-négy holdacska van belőle. Ebből a három-négy holdacskából is meg kell élni. Ez a könyvecske arról beszél, hogy miképpen lehet megélni három-négy holdacskából. Tapasztalatok vannak összegyűjtve benne, nehéz, fáradtságos, veszteséges évek tapasztalatai. Miért kinlódna végig minden gazda ezeket a tapasztalatokat, amíg maga jön rá, hogy hol és miképpen segíthet a bajokon, magán és családján?! A könyv szerzője megjárta már ezt a nehéz utat s azért számol be róla, hogy gazdatársai az ő küzködéseiből, fáradásaiból, kárvallásaiból tanuljanak, ne a magukéból.

Az apa igyekszik minden tudását, tapasztalatát átadni a fiának, hogy megkönnyítse annak a dolgát.

Olyan akar lenni ez a könyvecske, mint a sokat tapasztalt, jó apa a fiához.

Ahogy eddig gazdálkodott a háromholdas gazda

Eddig s javarészt most is, a három holdas birtokot a következőképpen szokták hasznosítani: Egy holdra buza kerül s aztán tarlóhere. A másik hold lóherés, a harmadikon kukorica van, de ebből már egynegyed részt ki kell szakítani kendernek, pityókának, káposztának, s másfajta konyhanövényeknek.

Rendesen két tehene van a gazdának, két borjuval. A borjakat egy évig tartja s akkor eladja. Disznót áprilisban, vagy májusban vesz, karácsonyig tartja s akkor levágja. Van még az udvaron 10 tyuk s egy kakas.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Csináljunk most egy kis számvetést, lássuk ennek a gazdaságnak a bevételeit és kiadásait, természetesen csak nagy általánosságban, hiszen ahány ház, annyi szokás s a lentebb kitüntetett árak sem állandóak.

A bevételek: Egy hold kukorica 700 kiló átlagtermést ad. A háromnegyed hold átlagtermésének az értéke — mázsáját 200 lejjel számítva — 1050 lej. A kukorica között termett tök értéke 200 lej, a kukoricaszár értéke 150, a paszulyé 100 lej. A háromnegyed hold kukoricaföld tehát hozott értékben összesen 1500 lejt.

A buzavetés holdankénti átlagtermése 5 métermázsa, mázsánként 400 lejjel számítva; 2000 lej. A szalma értéke 200 lej, a tarlószéna (lóherés volt) 300 lej. Az egy hold buzaföld tehát összesen 2500 lej értékű terményt adott. A negyedholdon termelt káposzta, kender, pityóka és egyéb konyhanövények értéke 600 lejre tehető.

Az egy hold lóherevetés kétszer kaszálva, 28 mázsa átlagtermést ad. Egy mázsa lóhere mai értéke 60 lej s így egy hold összesen 1680 lej értéket adott.

A két tehén 8 hónapi tejelési idejét számítva, naponta átlag 6 liter tejet ad, 8 hónap alatt 2880 lej értékben. A két borju értéke egyéves korban darabonként átlagárban 1200, vagyis 2400 lej. A 10 tyúk darabonként 100 tojást számítva egy év alatt 1000 tojást ad, aminek az értéke, ha a tojás darabját 70 banira vesszük, évenként 700 lejt tesz ki. A disznó 100 kilós korában megér 1500 lejt. Bevételnek kell számítani azt a hat köbméter fát is, amit a kisajátított erdőből adnak. Méterenként 100 lejt számítva, ez 600 lejt ér. Rendkívüli bevételnek vehetünk még mondjuk 140 lejt.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie
Összeszámolva az, összes bevételeket 14 ezer
300 lejt kapunk.

Lássuk most a kiadásokat:

A kukorica napraforgó és tökmag (vetőmag) értéke 50 lej. A buzavetéshez 100 kiló rostált és pácolt mag kell 450 lej értékben. A cséplésért 50 kiló búzát kell leadni, ami négy lejjel számítva 200 lej. A megmaradt buza 2 százaléka beszárad, ez is 18 lej. A megmaradt 340 kiló buza megőrlése is belekerül 41 kiló vámba, aminek az értéke 164 lej. Lóheremagot 15 kilót kell elvetni, ennek az értéke 30 lejjel 450 lej.

A borjuk eladásakor kell két járlat s ez 70 lej.

A 6 tagu család kenyérszükséglete havonta 100 kilogram buza, vagy tengeriliszt. Ez 12 hónapra 12 mázsa. Ebből búzát csak a saját termést, 290 kilót veszünk 4 lejjel s hozzá, a többi 910 kilót kukoricaliszttel pótolva, kilónként 2.20 lejjel számítva, az évi szükségletre 3160 lej értékű liszt kell. Kell még 100 kiló paszuly, 2 lejjel számítva s ez 200 lej.

Egy éven keresztül szükséges még 52 liter ecet, 8 lejjel számítva, 416 lej, aztán 52 liter petróleum, 6 lejjel 312 lej, 52 liter olaj, vagy ennek megfelelő zsír 24 lejjel számítva 1248 lej, 104 kilogram só 3 lejjel 312 lej, hetenként 3 pakk dohány és két pakk gyufa egy év alatt kitesz 1123 lejt. Az öt nagyobb ünnep alatt elfogy 5 liter pálinka, vagy ennek megfelelő bor, ami 150 lej. Egy éven át az elfogyasztott tej értéke, napi négy literrel számítva 2920, az elfogyasztott hus és tojás, szappan és fűszer értéke 800 lej. Orvosra és patikára is el kell költeni átlag legalább 200 lejt. A család változó-ruhájának elkészítéséhez szükséges gyapot ára 1000 lej. Mindenki két évenként

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie kap csak egy rend új ruhát s így egy évre ruhára 1500 lej kell. Csizmára, lábbelire, bocskorra évenként legalább 1000 lej kell. A három gyermek iskolai kiadásaira is számítani kell évi 300 lejt, ujságra 50 lejt.

És még az adók! A három hold föld évi adója: állami adó 330 lej, pótagó 250 lej, egyházi adó 100 lej, kéményseprés és égetés 60 lej. Erdőrészesedési díj 140 lej.

Kerülő bér holdanként 20 lej, az 60 lej. Kovács és kerekemunka egy éven át a "vassal együtt 300 lej. A két tehén után. járó legelő és pásztorbér 500 lej, egy disznóért 75 lej. A malac vétel ára 250 lej. A sertés takarmányszükséglete, hogy 100 kilósra kihizlalhassuk, legalább 300 kiló mag, ami 2 lejjel számítva 600 lej. A két tehén és két borju téli takarmányozásának értéke 3000 lej. Előre nem látható kiadások 160 lej.

A kiadások tehát összesen kitesznek	21.900 lejt
A bevételiek	14.500 lejt
A hiányt összesen	7.400 lejt.

Ezt a hiányt annak, aki nem akart egészen tönkremenni, vagy eladósodni, valahogyan ki kellett keresnie eddig is. Ahol különféle alkalmi munkák akadtak, ott ment is a dolog. Ahol azonban ilyen alkalmi munkák nincsenek, már pedig most nagyon kevés helyen akadnak, ott a hiányt a bevételek fokozásával és a kiadások apasztásával kell fedezni, nem is beszélve arról, hogy kellene még egy kicsit gyűjteni is a gyermekeknek és a mainál is nehezebb időkre, öregkorra, munkaképesség esetére.

A négyzetes művelés

Kukorica vetésünknel a 7 mázsás átlagtermés nagyon kevés. Ezt fokozni kell. Idáig az volt a szokás, hogy a kukorica földet tavasszal felszántották, a szántásra rászórták a szemet s aztán beboronálták. Így maradt a föld első kapálásig. A második kapáláson kiritkitották a vetést s a meghagyott kukoricaszálakat jól feltöltötték. Több kapát nem látott a kukorica, bármilyen is volt az időjárás. Az említett vetésforgó szerint a kukoricát a kisbirtokon legtöbbszörre lóhere után vetik. A földet megtrágyázzák s még ősszel felszántják. Itt egy fontos megjegyzést kell tennünk: *soha se engedjük gyermekeinket, hogy a lóhere-tarlót esős időben a legelő marhákkal összetaposassák, mert ez rossz hatással lesz a jövő évi kukoricatermesre.* Tekintettel arra, hogy a kukoricát igen sokszor buzavetés követi, csakis *korán érő fajtát vessünk, ami kedvezőtlen, hűvös nyár idején is hamar beérik, s így buzánkat még idejében elvethetjük.* A korán érő fajtájú kukoricák ugyan nem adnak olyan nagy termést, mint a késői „lófogu”-fajták, ezzel szemben azonban nem érheti az az érzékeny csapás a gazdát, hogy nem érik be a kukoricája s nem vetheti el idejében a buzáját.

Nagyon korán nem hasznos dolog elvetni a kukoricát, mert a növény a hideg földben amugy is csak sinylődik s a májusi esetleges fagyok is sok kárt tehetnek benne. *Legjobb idő a vetésre a két Szent György nap köze, vagyis április 24-től május 10-ig.* Ekkor már elég meleg van, a kukorica gyorsan kikel, erőteljes fejlődésével gyorsan, halad s a fagyos szentek kártétele sem fenyegeti.

A kukorica fejlődésére nagyon fontos a leve-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie a napfény. Sokszor tapasztalhattuk, milyen sok szár marad meddőn, ha tulsűrűn hagyjuk kukoricánkat. Már nagyapáink azt tanították, hogy a kukoricaföldön anélkül feküdhessék le a növények közé egy téhen, hogy egyetlen szálát is ki ne döntsön. Ez ugyan túlzás, a figyelmeztetés azonban mégis helyénvaló. A feladat az, hogy a talajt is eléggé kihasználhassuk s mégse legyen sűrű a kukoricás.

Ezt a feladatot az ugynevezett □-es (négyzetes) vetéssel oldhatjuk meg.

Milyen hát az a □-es (négyzetes) vetés?

Lássuk csak, hogyan kell az egy holdas földön keresztülvinni ezt a vetési módszert.

A kiinduló pontunk az, hogy április végén vetünk. Ekkor a föld már kizöldült, tehát vetés előtt meg kell szántanunk s utána alaposan elboronálnunk. Ez könnyen megy, mert az őszi szántással eléggé megporhanyósodott lett a föld. Vegyünk otthon egy olyan hosszú ruhaszáritó kötelet, amilyen széles a földünk, vagy ha az kockalaku, úgy egyszerre csak a felét vegyük. Mérjük le otthon az asztalon 90 centiméter távolságot, a kötél végét helyezzük a megjegyzett részre s a 90 centinél bontsuk meg egy kissé, hogy egy kis színes rongyot fűzhessünk bele. Így osszuk be a kötelet 90 centis darabkákra, mindenhova beburkolva a színes rongy darabkát úgy, hogy munka közben ne csuszhasson el. Aztán készítsünk két darab hegyes cöveket, amellyel a föld szélességében lerögzítjük a megjegyzett kötelet. Szükségünk van még két darab 90 centiméter hosszú karócskára is.

A vetést a tábla keskenyebb oldalán kezdve, közvetlenül a föld szélén beszurjuk a két cöveket és hozzájuk kötjük a kötelet, amelyen a je-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie lek jól látszanak. Most a két cövek mellett s aztán minden jelnél sorban, belevágunk a kapával a földbe, *egy kicsit felemeljük a földet és bedobunk a kapavágásba 4—5 szem kukoricát.* Utána visszaengedjük a földet a magra és rálépünk, hogy ne maradjon üreg a mag mellett. Az első sor után a két 90 centiméteres karóval a föld két szélén kimérjük a következő sor távolságát, beszurjuk a két cöveket s folytatjuk a vetés ugyanúgy, mint az első sornál. A fontos az, hogy *mint az egyes kukoricatövek között, úgy a sorok között is meglegyen a 90 centiméteres távolság.* Egy katasztrális holdat egy férfi és két gyermek könnyen bevet egy nap alatt. A vetőmagszükséglet holdanként legfeljebb 5—6 kiló szem, tehát *sokkal kevesebb, mint az eddigi vetési módszer-nél.*

Bő kukoricatermesre számítva, ne vessünk a kukoricák közé semmi más veteményt, ugynevezett közötttest. Inkább a föld végébe vessük el azt, külön meghagyott helyre, amit a kukoricák közé szántunk. Különösen napraforgóval ne árnyékoljuk be a kukoricaföldet.

Ahogy a kikelt kis palánták a sort jól mutatják, azonnal boronáljuk meg a földünket, mert így a talaj jó porhanyós lesz s a kukorica erősebben kifejlődik. Ne bántson bennünket az, hogy a borona sok szálat eldönt. Másnapra ezek mind újra fennállanak. Ezért mondotta egy híres mezőgazdasági tanár, hogy *aki a kukoricáját boronálja, sohase nézzen hátra.* A boronálásnál azonban sokkal jobb munkát végezhetünk a kapálással.

Négyen könnyen megkapálják a sorközöket. *Az első kapálásnál még ne vágjunk ki a négy-öt szál növényből egyet se.*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Az első kapálást körülbelül 3—4 hétre követi a második kapálás. Ekkor már minden fészekben *csak a két legfejlettebb szál kukoricát kell meghagynunk, a többit kigyomláljuk.* Semmi esetre se szabad hármat meghagyni, mert ez már tul-sok, igen elárnyékolná a sorokat.

Sohasem szabad kukoricatöveket feltölteni, mert ezzel csak a talajt szárítjuk ki ok nélkül és a növényeknek kárt okozunk, mert a feltöltésre a legalsó bütökről gyökerek fejlődnek, amihez a szükséges tápanyagot a kukoricaszártól szivja el. *A szél erejének is jobban ellenáll a fel nem töltött, mint a feltöltött kukorica.*

Ha erős záport kap a vetésünk, mihelyt annyira száradt, hogy nem ragad a kapához, ne sajnáljuk a munkát, azonnal kapáljuk meg kukoricánkat, *mert ezáltal a nedvességet elraktározzuk a talajba és biztostjuk a bő termést.* Nagyon kedvező időben *háromszor, de inkább négyszer kell megkapálni a négyzetes kukoricát.*

Ha korán érő fajtáju kukoricát vetettünk, úgy az szeptember elejére már annyira érett, hogy a szárának cső feletti részét levághatjuk, ami által a cső gyors és tökéletes beérését érjük el.

A kukoricaszárban levő tápláló nedvek előbb a felső részből kezdenek elvonulni a gyökér felé és azért kezd felülről száradni először a levélzet. Ha a cső felett levágjuk a szárat, a napfény és a levegő nagyobb erővel érik a csövet. A gyakorlat azt mutatja, hogy *a leconkitással a kukorica beérését két héttel lehel siettetni.*

Azonban nehogy a szem keményedése előtt vágjuk le a szár végét, mert akkor a szem ráncos lesz és nem lesz benne elegendő tápanyag. A cson-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie kitást legjobb akkor végezni, amikor már a szembe nem halad be a körmünk.

A levágott felső szárrészt szépen kérébe kötjük és ha megszáradt, elraktározzuk, *mert kitűnő takarmány, felér a legjobb szénával.*

A kukoricatörés alatt, ha különösen szép fejlett töveket találunk, amelyeken 2—3 szépen fejlet cső van, azokat szedjük külön és otthon a padláson tegyük félre. Jövő évre ez lesz a vetőmagunk. Természetesen lefejtéskor még egyszer kiválogatjuk és csak az egyforma színű és nagyságu csöveket fogjuk vetés céljára felhasználni. A csövek mindkét végéről 1—2 centi hosszúságban külön fejtsük le a szemeket és azokat ne tegyük a vetőmag közé, mert azok nagyon aprók, vagy idomtalan alakúak.

Ne használjunk kasban (másként góréban) telelt vetőmagot, mert ott sok évben megfagy a kukorica és akkor elveszti csiraképességét.

Törés után a kukoricaszárat többől vágjuk le, ne sajnáljuk a derekunkat. Ezáltal több lesz a takarmányunk, na meg a kukoricamoly elleni védekezés szempontjából is ez a helyes.

Tegyük fel, hogy valakinek nincsen állatja és így trágya hiányában gyengébb a földje. Az ilyen gazda ne hagyjon egy szálnál több kukoricát egy fészekben. Ugy is segíthet magán a szegény gazda, hogy szerez egy szekér jó érett trágyát és abból minden 90 centire a kapavágásba egy marékkal beszór és arra dobja a magot. Természetesen ezzel csak egy-két évig segít magán, *mert trágya nélkül nem lehet gazdálkodni.*

Hasonlitsuk most össze a régimódi és a négyzetes műveléssel vetett kukorica költségeit és termés-mennyiségét.

A régi művelésnél az egy hold kukoricaföld

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie egy szántást és egy boronálást kapott, amely munka értéke 200 lejre vehető. Az első kapálást 6 kapa-napszámra, a második kapálást és feltöltést 8 kapa-napszámra veszem. A kukoricatörést, szárlevágást és kévébe kötést 8 napszámmal lehet elvégezni. Így összesen 22 kézi napszám ment reá erre a művelésre; a napszámot 35 lejjel számítva, 770 lejt tesz ki. A vetésre átlag 20 kiló magot 450 lejes értékben használnak fel. Ezek szerint egy hold kukoricavetés (régimódi) költsége pénzértékre átszámítva, 1420 lej. A bevétel pedig 700 kgr. átlageredményt véve alapul, 200 lejt számítva 1400 lej, a tök értéke 200 lej, napraforgó 200 lej. Így a termés összértéke 1800 lej.

A négyzetes művelésnél a számítás a következő:

Őszi szántásra 150 lejt veszek fel, mert akkor szántunk, amikor már minden más gazdasági munkát elvégeztünk. A tavaszi szántásra is 150 lejt számítok, mert tekintettel az őszi szántásra, a munka gyorsan és könnyen fog menni. A vetésnél szükséges 1 férfi és 2 gyermek tavaszi napszámja 60 lej, 5 kgr. vetőmag 10 lej. Az első kapáláshoz szükséges 4 kapa-napszámot 25 lejjel számítom, mert olyan korán kell kapálni, amikor még más sürgős munka nincsen és így a napszám még olcsó. Ez kitesz 100 lejt. A második kapálást 5-ön elvégzik, mert nem kell töltögetni és a föld jó porhanyó. 35 lejt számítva, a munkaköltség kitesz 175 lejt. A harmadik és negyedik kapálást 4–5 kapás könnyen elvégzi és így összesen 8 kapanapszámot számítva, 35 lejjel, az összesen 280 lej. A törést és szárlevágást nyolc 35 lejes munkás itt is elvégzi, ha több is a munka, de a sorban álló tövekről gyorsabban lehet a törést végezni. Ez a munka is 280 lejre van értékelve.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Összeadva az egyes tételeket, ennél a művelésnél a kiadás 1205 lej.

A bevétel legalább 16 mm. szemes kukorica. 200 lejjel számítva, 3200 lej. A számításaim szerint a négyzetes kukoricainüvelésnél 1400 lejjel több a bevétel. Igen ám, de mi nem vehetjük csak ennyire a tiszta hasznot, *mert a befektetett munkát nem számíthatjuk kiadásnak*, hiszen az a célunk, hogy munkánkkal a bevételt növeljük és a számadásunkban levő hiányt azzal fedezzük.

A kukoricaszár és hántalék többletet nem számítottam fel, bár az is fontos, mert azzal is könnyebben teljük ki állatainkat.

Amint azt a bevezető részben említettem, ezek a számítások nagy általánosságban vannak véve, mert a terméseredményeknél nagy eltérések lehetnek. Láttam én már a régi művelés szerint kezelt földön is 14 mázsás termést, de viszont láttam 25 mázsás termést a négyzetes műveléssel.

Meg kell kétszerezniük buzatermésüket is

Ismét hangsúlyozzuk, hogy nagyáltalánosságban a három holdas kis gazdaságokról beszélünk ugyan, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne tanulhatnának az elmondottakból a nagyobb gazdák is. A buza és kukoricatermés megkészszerzése éppen olyan érdeke a nagyobb gazdának is, mint a három-négy holdasnak.

Miféle hibákat követtünk el eddig buzavetésre szánt földjeinkkel?

Eddig a kukoricatörés és szár vágás után a marhákat rögtön ráengedték a földre legelni. 10—12 darab marha gyült össze a kis földön, mert

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie a legeltető gyermekek rendszeren csoportba verik a marhákat, így ők is csoportosan játszhatnak Amig egy szál megehető fű, vagy kukoricalevél volt a földön, addig onnan a marhát le nem engedték. Természetesen ezzel a szegény földet agyontaposták. Ekkor következett az eke, ami, ha szárazság volt, száraz rögöket dobott fel, ha pedig esős idő járt, úgy olyan szijjas barázdát vont, hogy a tábla hosszában egy darabba állt össze az egész. Rendszeren október végén, vagy november elején következett a vetés, mert a kukorica későn érett be, a legeltetéssel is eltelt vagy 8—10 nap.

Tekintettel a rossz szántásra, sohase, vagy csak nagyritkán tudtak jó magágyat csinálni, mert a sok göröngy miatt üreges maradt a bevetett föld, amiben vagy ki sem kelt, vagy csak sinylődött a vetett buza. A vetőmagot nagyon sokan úgy vetették el, ahogy az a cséplőgépből kijött, legfennebb a kézi rostán takarították meg, így természetesen a nehezebb gyom-magvak, mint a konkoly és a vadborsó, mind a vetőmag buzában maradtak és elvetődtek, hogy aztán csépléskor újra gazzal töltsék a zsákokot.

A kiscgazdák felerésze ma is még csávázatlanul (pácolatlanul) veti el a buzáját és azért van annyi üszögös buza és azért van annyi fekete kenyér. A kikelt vetés legtöbbször semmi ápolásban sem részesült, bár sokszor nagyon meghálálta volna.

Egy nagy hibát szoktak még elkövetni a kiscgazdák az aratásnál. Rendszeren tulérett állapotban aratnak és ezáltal nagyon sok mag kipereg.

A vázolt buzatermelési munkálatoknak róható föl, hogy a törpe gazdaságok országos átlagbuzatermése 5 mm. katasztrális holdanként.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Ha ezt az átlagtermést meg akarjuk kétszeresíteni, akkor a buzatermésnél a következőket kell szemelőtt tartanunk.

A lóhere-tarlót kukorica alá okvetlenül már ősszel jó mélyen szántsuk fel, mert az *nemcsak a kukorica, hanem az utána jövő buzára is nagy haszonnal jár. Nem tudom eléggé hangoztatni, hogy a kukoricatarlót ne legeltessék, ha utána buzát vetnek*, hanem szeptember közepén, ahogy letörték a kukoricát, azonnal boronálják le és utána egész sekélyen, 8—10 centire szántsák meg, a leszántott földet is azonnali boronálják le. Így marad a földünk 3 vagy 4 hétig. Ezalatt az idő alatt az ugarunk jól beérik, ha valami gyom-mag került a kukorica közül a földbe, az most a sekély szántásba kerülve kikel. A talaj beérését elősegítő millió és millió apró lények: a talajbaktériumok jól fejlődnek és a buza fejlődéséhez a legalkalmasabbá teszik a földet.

Kötött talajt nedves állapotban soha se szántunk, mert az eszközhöz tapad, a felülete kifényesedik, nem omlik a barázda, hanem a szántás szalonnás lesz, kiszáradva a rögök megkeményednek, mintegy vályoggá válnak és olyan erősen összeállnak, hogy csak nagyon nehezen aprózhatók el, de morzsalékos porhanyó földet nem tudunk előállítani. *Inkább késsünk egy hetet a vetéssel, mintsem egy rossz szántással tönkretegyük a földünket.*

Az a kérdés mostan, hogy milyen fajtájú buzát vessen a kisgazda? Szerencsére Erdélyben már több kiváló minőségű és bőtermő fajtát nemesítettek ki, amelyeket bátran ajánlhatok termelésre. *Ilyenek az odvosi 241-es számú, a bánkúti 1201 és 1205-ös és a csanádi nemesített őszi buzák.* Ezeket a fajtákat a mezőgazdasági kama-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie rák útján be lehet szerezni. (A székelykereszturi gazdasági iskola is értékes buzát terjeszt Udvarhely megyében.)

A vetőmag fajtájának kiválasztása igen nagy és fontos feladat. Itt már a gazdának magának is kell kísérleteket folytatnia. Hadd említsük fel örömmel azt az esetet, amely jelen könyvecske írójával történt a szatmári mezőgazdasági kiállításon. Hozzáment egy környékbeli kiscgazda és a hatvani 121-es számú nemesített buzájából kért 5 kiló magot megvételre.

— Mit akar ilyen kevés vetőmaggal, bácsi?
— Próbálkozni akarok — felelt a gazda —, hogy az én falum határában milyen fajta buza válik be a legjobban. Hatféle nemesített buzafajtát látok itt a kiállításon, veszek mindegyik fajtából 5—5 kilót, otthon kis parcellába külön-külön vetem őket s majd meglátom, hogy mék felel meg nekünk a legjobban. Azt aztán elszaporítjuk a faluban.

Derék, értelmes és törekvő ember volt ez a szatmárkörnyéki kiscgazda. Nem irtózott a kísérletezéstől s bizonyára eredményt is hozott próbálkozása. Fontos az, hogy *minden vidék a neki legjobban megfelelő vetőmagfajtóra kapjon rá s aztán ezt termelje egyöntetűen*. Nemcsak a terméseredmény fokozódik ezzel, hanem az egyöntetű buzáért a kereskedő is nagyobb árat fizet.

Milyen legyen a buza-vetőmag?

A buzavetőmagnak teljesen kifejlődöttnek épnek kell lennie. Ezért nagyon fontos, hogy az aratás idejében történjék. A vetőmagot okvetlen rostálni és triőrözni kell. Ha nincsen a faluban

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie triőr, úgy vigyük el a vetőmagot oda, ahol van. Mindenképpen kifizetődik ez a kis fáradság és költség.

Csávázni (pácolni) is kell a vetőmagot, hogy elejét vegyük az üszöggárnak. Erre a célra a „Porzol” nevű szer a legmegfelelőbb. Ebből 20 deka elegendő 1 métermázsza buza csávázására. A „Porzol” poralaku vegyszer, amely az üszögcsirákat megöli és nagyon elősegíti a buza fejlődését. A használati utasítás minden csomaghoz mellékelve van, fölösleges volna itt ismételnünk. Ha aztán bármilyen okból nem tudunk porzolhoz jutni, úgy a vetőmagot 2 százalékos rézgálicoldattal (kékkőoldattal) kell alaposan megmosni.

Az igazán jó az volna, ha géppel vethetnők el buzánkat, ez azonban ma még csak óhajtás. Románia kisgazdáinak 80 százaléka kézzel veti a buzát, mert vetőgépbe nem juthat. Így is, kézzel való vetés esetén, ha mi magunk nem tudunk még szép egyenletesen vetni, kérjük meg valamelyik jólvető ismerősünket, gazdatársunkat. A termés eredményére nagyon fontos az egyenletes vetés. Kézi vetésnél *legalább egy métermázsza buza szükséges egy holdra*, ha azonban kissé megkéstünk a vetéssel, jó ezt még 20 kilóval megpótolni. Gépvetésnél legfeljebb négy centiméter mélyre kell vetni a magot.

Vetés után beboronáljuk a földet. Ősszel nem kell tulapróra boronálni, mert az ökolnagságu rögök még hasznosak is. Jól lekötik a havat, az őszi vetések téli takaróját s a szél nem tudja olyan könnyen felseperni. A kész vetést mindig barázdáljuk kereken és a barázdát azonnal takarítsuk ki jól kapával, mert így a felesleges víz nem a vetésen, hanem a barázdákban fog összegyülni.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

A vetéssel azonban még nem fejeztük be a dolgot. Ápolni is kell a buzát. A buzavetés legfontosabb ápolási munkája az áprilisi boronálás, amit jó élesfogu boronával kell végezni. Nagyon száraz talajt azonban nem szabad boronálni, mert ebből a boronafogak nagyon sok buzatövet kitéphetnek. Nem szabad tulkorán sem boronálni, csak akkor, amikor a buza tavaszi növekedése már megindult. A boronálásra „*buzanevelő*” borus, de az időszakhoz képest meleg időt válasszunk, amikor a föld nem nagyon sáros. Április erre a legjobb időszak, amikor a gyomok a buza között már kikeltek, de még nem erősödtek meg annyira, hogy a borona ki ne tudja tépni őket. *Tul buja vetést ne boronáljunk, mert ezzel a buzát fejlődésében siettetjük, az pedig gazdag talajon azzal a következménnyel járhat, hogy a buza ledől s emiatt a szem szorult lesz.* Nem szabad boronálni felfagyás esetén sem, amikor nappal kienged, éjjel meg jól megfagy. Ilyenkor a buza könnyen kijön a földből. Egérkár esetén se boronáljunk, sőt *inkább hengereljünk*, mert ezzel a növényt visszanyomjuk a földbe, a lyukat is betömjük s ezzel megerősítjük a vetésünket. A hengerelés után két hétre aztán, mikor a vetés megerősödött, jöhet a borona, mert különben tulságosan kiszárad a vetés. *Meg szokták hengerelni a tulbujá vetést is, mert ezzel egyidőre megszakítják a fejlődését.*

Ha a vetésben acat mutatkozik, vagdaljuk ki, nehogy elszívja a táplálékot a buzától és árnyékot vessen. Nagyon sokszor előfordul, hogy a cséplőgépből rozs kerül a buzába. A rozs rontja az értékét a buzának és semmiféle rostával ki nem lehet választani. Így aztán csak a lábán tudjuk a rozst eredményesen kiirtani. A rozsolást úgy

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie lehet a legcélszerűbben végezni, hogy amikor a rozs már kihányta a fejét, de a buza még nem, egy hosszunyelű kaszával bejárjuk a táblát és a buza felett lecsapkodjuk a rozskalászokat.

Vannak évek, amikor előfordul, hogy minden gondos munkánk ellenére vetésünk tavaszszal olyan gyenge, hogy felsegítésre szorul. Ez rendszeren nagymérvű száraz fagy, az előbb közölt félfagyás, vagy drótféreg-kár esetén fordul elő. Ilyenkor a vetést úgy tudjuk felsegíteni, ha *trágyalevet, vagy hig emberi ürüléket mégegyszer annyi vízzel felhigitunk és azt kivisszük egy rossz hordóban a buza vetésre és ott reá öntözzük*. Körülbelül tíz hektóliter ilyen vegyített trágyalével meg tudjuk az egy hold búzát öntözni, amivel nagy segítséget nyújthatunk. A módosabb gazdák ilyenkor drága műtrágyát használnak, sajnos nekünk nincsen módunkban ezt megvenni és ezért használunk higitott trágyalevet, ami éppen azt a hatást éri el. Nagyon jól megfelel még erre a célra a kompasz-trágya is, ha jól van készítve.

Az aratás

Az aratást nem szabad megkezdeni, amíg a buza szalmája nem sárgult meg és amíg a mag tejes, mert az így aratott buza zsugorodott szemű lesz és gyenge csirát fog növelni. *Amint azonban a szalma és a szem megsárgult és nyomásra nem tejszerű nedv jön ki belőle, hanem olyan, mint a viasz, azonnal fogjunk hozzá az aratáshoz*. Attól kezdve, amidőn a szalma sárgulni kezd, a növény a földtől nem vesz fel több tápanyagot, hanem a szárban levő anyagok huzódnak vissza a magokba és gyökerekbe. Mire pedig a sárgulás beállt és a szem viaszos lett, azután már semmi anyagot nem vesz fel a szalmából sem.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Ezt a párolgást — ugynevezett utóérést — éppen olyan jól elvégzi a buzaszem a keresztben, mint lábon, azzal a különbséggel, hogy a keresztben sohasem fog kiperegni és ott nem érhetik tul. *A tulérett buza a csépléskor megreped és sok eltörlik belőle, miáltal a csira-képességéből sokat veszít.* Egy heti korábbi aratással a jég kártételének az idejét is megrövidítjük.

Azokban a nagyobb gazdaságokban, ahol a vázolt buza-művelési szabályokat betartják, majdnem mindenütt megvan a 10 mm. átlagtermés, de nem ritka a 12 mm. sem. Miért ne tudná megcsinálni az elmondottakat a kisgazda is.

Növelni kell a lóhereszéna termését

Erdély mezőgazdaságra használt területének négyötöd részében a vörös here, vagy ahogy általánosan hívják: a lóhere jól terem. Az erdélyi lóheremag meg éppen híres és nagyon keresett az európai piacokon.

A lóheretermésnél a gazdák eddig rettenetes nagy hibát követtek el azzal, hogy a vetőmagot a piacon szerezték be. A tél vége felé megindulnak az ugynevezett lóheremag-kereskedők és a nagyobb gazdaságoktól és cséplőgép tulajdonosoktól megveszik a másod- és harmadosztályu lóheremagot, ami kikerült, mint hulladék, az ősszel eladott első osztályu magból. Ezt összekeverik, egy szelelő rostán átengedik és kész a piacu áru. Ha ilyen magot alaposan megvizsgálunk, azt találjuk, hogy 80 százaléka gaz, aranka, murek és az ugynevezett „hazugfűmag”, vagyis az utifű apró, vörös magja. Ebből a vetőmagból nem várhatunk szép lóherét.

A lóhere vetőmagot vagy megbízható gazdátársunktól, vagy a mezőgazdasági kamarák és a

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie megyei gazdasági egyesületeié útján szerezhetjük be.

A lóherét tavasszal a buza közé vetjük el. Természetesen az egyenletes sűrűségű gépvetés volna a jó, de erről sajnos, nem is beszélhetünk, mert a kiscgazdák 98 százaléka kézzel vet. Arra mindenestre vigyázzunk, hogy gyakorlott vető végezze a vetést, mert csak így lesz egyenletes sűrűségű lóherénk. *Jóminőségű magból 12 kg. lóheremag szükséges egy kataszteri holdra.*

A vetés idejét úgy válasszuk meg, hogy a lábhoz ne ragadjon a föld, mert akkor sok magot összeszed a lábbelink és ez mind egy csomóban marad a lehullt sárral. Harmat, vagy eső felszáradása után kell vetni. *Kora tavasszal kell elvetni a lóheremagot,* mielőtt a buzánk bokrosodásnak indulna, mert különben sok mag fennmarad a levelek tövén. Azért is jó a korai vetés, mert kora tavasszal sok nedvesség van a földben és több esőre van kilátás április hónapban.

A tarlóherét rendszeren szeptember vége felé lekaszálják és azután legeltetik. Arra vigyázzunk, hogy tulkésőn ne kaszáljunk. (okt. 15 után), mert *a fiatal lóherésnek jól megerősödve kell bemennie a télbe.* Természetesen ugyanez áll a legeltetésre is: október közepétől ne legeltessünk! De különösen ne engedjünk állatot a lóherénkbe, ha a föld süppedős. Ahová az *állat lépett és benyomta a szegény növényt 8—10 centi mélyre, az onnan többé nem tud kihajtani.*

Tavasszal boronáljuk meg a lóherést, mert olyan jó hatással van rá, mintha megkapálnók. Ugyancsak boronáljuk meg az első kaszálás után is, mert ezt a kevés munkát is nagyon meghálálja.

Nagy ellensége lóherésünknek az aranka

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie vagy fecske-fonál. Ez a növény olyan, mint az állatoknál a rüh: a szegény növények nedvét elszívja és ezáltal megöli. Ahogy észre vesszük lóherésünkben, azonnal kaszáljuk ki a foltot, tegyük zsákba, vagy lepedőbe, vigyük haza és etesük fel az állatainkkal. Vigyázzunk nagyon, mert ha csak egy szál aranka is leesik munkaközben a lepedőről, az ott megkapaszkodik és tovább folytatja gyilkoló munkáját.

A kisgazdák a lóhere-széna készítésénél rendszeren ott követik el a nagy hibát, hogy nagyon *elkészve fognak a lekaszáláshoz*. A hiba kettős, mert egyfelől az előregedett here szárításánál a legértékesebb rész, a levélzet legnagyobb része lehull, másrésztől csak a fiatalon lekaszált lóherészénának van tápláló értéke. *Amikor a lóherés virágozni kezd, azonnal kaszálni kell*. Ha valamivel kevesebb is lesz mennyiségre a széna, tápláló értéke annál nagyobb. *Inkább adjunk a tehénnek kevesebb, de tökéletesen megemészthető takarmányt, mint sok öreg kórót*.

Ha a lóherésről elmondottakat szem előtt tartjuk, úgy *egy hold földről 20 métermázsá lóhere széna helyett 35—40 métermázsát fogunk hazavinni és mennyi gondtól szabadulunk meg, mert lesz mivel kiteleljük marháinkat, lesz trágya bőven, amit, ha jól kezelünk, akkor lesz buza és kukoricatermés*.

Kifizetődik a lóheremag termelése is

A kisgazdák közül nagyon sokan termelnek lóheremagot. A második kaszálása termést hagyják beérni, azt lekaszálják és kicsépelik.

Sokszor a tarlóherét hagyják meg magtermelés céljából, ez azonban nagyon bizonytalan

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie mert későn érik be és ki van téve a fagykárnak. Káros a tarlóhere magnak való meghagyása azért is, mert a következő évi szénatermés kevesebb lesz. Ha azonban 60—70 kiló lóheremagra lenne kilátás, úgy természetesen a tarlóherét is meghagyjuk, mert így a jövedelemből alaposan fedezhetjük a kárunk.

Tudnunk kell a lóherevirágról, hogy azt a méhek egy családja, az úgynevezett poszméhek termékenyítik meg. Ezek nagyobbak mint a rendes méhek és fekete a bundájuk. A poszméh potrohán fehér vagy sárgás csik, a nyakán sárgás szőrkoszoru van. Rendszeren kora reggeltől késő estig zümmögő bugással repülnek mézgyűjtés céljából és így naponta hihetetlen mennyiségű virágot keresnek fel és termékenyítenek meg. A méhek lába és teste szőrözettel van borítva, amelyre rátapad a herevirág himpora és azt akaratlanul is átviszik egyik virágról a másikra.

Hogy milyen fontos e méhek szerepe, az új-zélandi gazdák tudják csak megmondani. Ott ugyanis sehogysem tudtak maglóherét termelni, mert nem volt poszméh. Erre a kormány, szövetkezve a gazdákkal, Angliából hozatott méhcsaládokat, azokat elszaporította és azóta Uj-Zélandban is sikeresen termelnek lóheremagot.

Az első kaszálású lóherét azért nem célszerű magnak hagyni, mert júniusban még kevés a poszméh és így nincs elég virág megtermékenyítve. Juliusra már az idei költésű méhek is dologba állanak és ezért kell a második kaszálású lóherét meghagyni magnak.

A maglóhere termelésnek veszedelmes ellensége az á pion-bogár, amely eddig igen sokszor teljesen tönkre tette a gazda által nagyon várt mag-termést.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Az ápcion-bogár 4—5 miliméter hosszú és 2 miliméter széles, hosszunyaku, fénylő-fekete, hátán sűrűn pontozott és csápjának a töve sárgáspiros.

Az ápcion, a lóhere és más növények tarló maradványaiban kitevelve, kora tavasszal párosodik. Nagy számban árasztják el a herefélék leveleit. A nőstény a petéket a here bimbó-virágzatába rakja, ahol az kikel és mint apró nyü a lóhere virágocska tövét rágja. Mire a herevirág bojtja megnő és magot köt, az ápcion-álca is megnő, berágja magát a magcsészébe, és a fejlődő magba s abból táplálkozik. Mire a here első gyapját lekaszálják, akkorra az álca már kifejlődött és a száradó takarmányban bebábozódik, majd bogárrá alakulva kirajzik a fejlődő második termésű lóherésekre. Egy év alatt a here virágzása szerint két vagy három nemzedéke van.

Amíg az ápcion-bogár irtását ki nem találták, addig sokszor teljesen tönkre tette a mag-lóheréket. Eleinte hálóval próbálták összefogni az ápcion bogarakat, majd permetezéssel próbálkoztak. Ezzel azonban sok hasznos poszméhet is megöltek és így nem vezetett célra.

Ujabbán lógereblye-vázra szereltek fel csatornákat, amelyekbe petróleumot öntöttek. Bár az ilyen ápcion-fogót 10—12 kisgazda összeállva beszerezhetné, mégis leirunk egy otthon elkészítendő egyszerű szerszámot, mert hisszük, hogy ezt is sokan megpróbálják. Csináljunk fűzfából, vagy fenyőfából egy méter hosszú és 20 centi széles vályut. Dolgozzuk ki jó vékonyra, hogy ne legyen tulságosan nehéz. A tetejére szegezünk egy 10 centi szélességű rámat, úgy, hogy 5 centi a vályu szélétől kifelé essék, 5 centi pedig befelé.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie Ezt a vályut szereljük fel másfél méteres nyélre.

Ezzel a házi szerszámmal, amit az ügyes gazda elég jól és gyorsan megcsinálhat, meg kell „kaszálni”, járattani a virágzásnak induló mind az első, mind a második lóherésünket. Ilyenkor petróleummal annyira meg kell kenni a vályu belső részét és párkányát is, hogy csepegjen róla az olaj. A vályuval *jó két arasz magasságban dolgozunk azért, hogy a bimbókon levő á pionok az ütődés következtében a petróleumos edénybe essenek s elkábuljanak. Időnként a vályut petróleumos tálba üritjük s a végén az egészet elégetjük.*

Az á pion irtását négyszer ismételjük meg egy-egy heti időközökben és pedig először irtsunk az első kaszálás előtt. Ekkor már sok á pion fog elpusztulni. A harmadik irtást akkor csináljuk meg, amikor a magnak hagyandó lóhere éppen csak bimbózik, a negyediket meg akkor, amikor teljesen kivirágzott. *Ezzel a négy irtással könnyen elérjük azt, hogy 200 kilogramm lóheremagot teremjen egy hold földünk.*

A maglóherét akkor kaszáljuk, amikor az teljesen beérett és a mag benne sárga és lilatarka. *A sarjadzások beérését nem tanácsos bevárni, mert akkor a főtérmezből fog sok fej letörni.* A rendeket ne forgassuk és lehetőleg kevés mozgással kora reggel, alighogy éppen felszáradt a harmat, rakjuk rudasokba és a reggeli, vagy esti órákban hordjuk be, hogy minél kevesebb fej menjen kárba. Sohase engedjük meg a szekér gerblyézését, vagy ütögetését. Csak a buta ember csinositja ki maglóherés szekerét. Itt a szekér csinossága nem fontos. Esős időben ne engedjük meg a cséplést, mert okkor sok magheregubót hagy ki-dörzsöletlenül a gép.

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Tiszta fajtájú szarvasmarhát tartunk

Aki sokat utazik és figyelemmel kíséri a falvak szarvasmarhaállományát, megdöbbenve látja, milyen tarka-barka értéktelen a magyar falu csordája és milyen szép egyöntetű ugy színre, mint testalkatra a szász vidék állománya.

Lássuk először, hogy mi okozta állatállományunk elsatnyulását?

Nagyapáink s apáink még a régi időkből úgy tanulták, hogy az akkor tenyésztett fehér magyar fajtájú szarvasmarha igénytelen, azt szalmával, kukoricaszárral és nagyon kevés szénával jól ki lehet telelni. Talán ki is kacagták volna azt a gazdát, aki az egészséges fehér marhának abrakot adott volna. Nem is lehet hibáztatni a régieket, mert csakugyan a magyar marha igénytelen volt és az említett takarmányon és a jó legelőn öt év alatt jól felnőtt és edzett munkabíró ígás állat vált belőle. Ritka volt az olyan erdélyi nagyvásár, amelyen legalább 100 pár ígás ökröt meg ne vásároltak volna külföldre szállítás, vagy az alföldi gazdaságok részére.

A kormányok azonban a nyugati államok szép marhaállományait látva, mindent elkövettek, hogy Erdélyben is minél hamarabb meghonosítsák a szép piros-tarka fajtát. Ezért nagy áldozatok árán, sok tenyész bikát és üszőt vásároltak és ezeket köztenyésztésre bocsátották. Tekintet nélkül arra, hogy milyen fajta a tehénállomány. A megyéket beosztották zónákra, ahová csak piros-tarka bikákat vehettek a községek a köztenyésztésre, aminek következtében a szarvasmarhaállomány elkorcsosodott.

Nagyobb baj volt azonban az, hogy Erdély népe az *igényesebb fajtájú marhát is ugy tartot-*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *ta, mint azt a régiektől tanulta és ezért az állomány sok helyen elsatnyult.*

Mielőtt azonban elhatároznék, hogy milyen fajtájú szarvasmarhát tartsunk, vessünk számot a körülményeinkkel.

Egyik községben például sok a fuvaralkalom, mert közel a községhez fakitermelés van. Ilyen helyeken két jó fehér tehénnel sok pénzt meg lehet keresni. *Fuvarozásra piros-tarka tehén egyáltalában nem való, az két hét alatt úgy össze-megy, hogy két hónap kell majd, amig helyre-állítjuk.* A fehér fajta tehenekkel, ha nem megyünk tulságba a megterheléssel, állandóan dolgozhatunk.

A másik községben tejszövetkezet van, ahol a tejet megveszik. Öt balgaság volna fehér-fajta teheneket tartani, amikor az sokkal kevesebb tejet ad, mint a nyugati fajtájú. A máramarosi hegyekre hiába vinnők fel a nagytestű, lusta lapálymarhákat, oda a borzderesfajta való, amelyik könnyebb, fürgébb állat és fáradság nélkül képes nagy területeket bejárni.

Szóval, a körülmények szabják meg, hogy milyen fajtájú teheneket tartsunk. A földolog, hogy célunknak megfelelő, lehetőleg fajtisza teheneink legyenek, mert csak azokért és azoknak borjaiért kaphatunk elfogadható árat.

Az erdélyi magyar szarvasmarhánál kitaróbb munkabírásu és gyorsabb mozgásu, igénytelenebb fajú szarvasmarha nincs.

A jőtejelő piros fajtát csak ott érdemes tartani, ahol a tej jól és könnyen értékesíthető.

Az erdélyi fehér fajtájú marhától megkivánjuk, hogy a színe ezüstfehér, daruszinű legyen. A szempillák feketék, a szutyak és ajkak palaszürkék, a farkbojt és körmök ugyancsak feketék.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie A koponyája öblös, a feje kicsi, homloka lapos, a szarv állása villás, csákó, vagy táblás. A nyak széles és erős és eléggé lebernyes. A hát hosszú, széles, egyenes, az ágyék rendesen hosszú. A lábak jók, bár sokszor egy kissé térdes állásuak. A körmök általában kifogástalanok, a patkót jól tartják.

Hátránya a fehér tehénnek, hogy kevés tejet ad. Nehezen fejlődik és ezért az üszöket három éves korukig nem igen lehet bika alá bocsátani, a tinókat 4 éves korig nem lehet befogni.

Vásároljunk, vagy cseréljünk jó borjut s neveljük azt gondosan

Nálunk a nyugati fajtájú marhák közül a szimenthalit tenyésztik a legtöbben. Ezt a marhát Svájcból a Simmen völgyéből hozták le hozzánk és itt úgy elszaporodott, hogy a magyar erdélyi marhát csaknem teljesen kiszorította.

A szimenthali marhának is két fajtát különböztetjük meg: a zsemleszinűt és a piros-tarkát. Voltaképpen egy a kettő és csak a szín-divat választotta két csoportra. A fej és a lábvégek fehérek, a test többi részén a zsemleszintől a meggyvörös színig kisebb, vagy nagyobb fokú a tarkaság. *Barna, vagy fekete foltnak, vagy csak egyes ilyen szőröknek nem szabad a testen előfordulniok.*

A fej arányos, a homlok széles, a szarvak középhosszuak és csákóalakúak. A nyak husos és erősen lebernyelt, a gerinc hosszú, széles és husos, a mell dongás és mély, a tőgy nagy, a lábak középhosszuak és husosak, a bőr vastag, de azért lágy.

A szimenthali marha nagytestű, könnyen hi-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *zik és nagy tejelőképességgel bir.* Az igázást is bírja, de csak módjával, a nap hűvösebb részében és lassu hajtásban. *Egy kispazda minden munkáját nyugodtan elvégezheti két szimenthali tehénnel.* Hátránya, hogy a takarmányban sokkal válogatósabb, mint a fehér marha és így a szimenthali marha tartása költségesebb.

Lássuk hát, mit is csináljon a kispazda, hogy öneki is szép, faj szimenthali marhája legyen?

A megtakarított pénzén, vagy az eladott tehene árán csakis fajtisza tenyészállatot vásároljon. *Nagyobb városokban és környékén a tejjgazdaságok legnagyobb része eladja a borjukat.* Ilyen helyeken, meg vásárokon, rengeteg szép piros-tarka borju kerül eladásra, amit főleg a mérszárosok vesznek levágásra. *Ne sajnáljuk az ilyen szép és nagytejjes tehén borjáért 2—3000 lejjel többet adni.*

Az ilyen kicserélt borjut nagyon sokszor nem engedi magához a tehén, hanem elrugja. *Mielőtt a tehén alá tennők a vett borjut, előbb fejjünk két deci tejet és ezzel a tejjel dörzsöljük be a borju fejét, hátát és oldalait* és lehetőleg sötétítsük el az istállót az első szopásnál, hogy a tehén ne lássa a borjut. Amikor a tehén a borjut megszagolja, a saját tejének a szagát fogja rajta érezni és így megnyugszik. Mindenesetre tanácsos legalább két napig óvatosnak lenni és az egyik egyén álljon a tehén szarvánál, a másik meg szoptassa a borjut. Ha az első napon nem adná le a tehén a tejet, úgy a borjunak üvegből adjunk enni egy kis tejet. *Csak erősnyaku sörösüvegből etessük az állatot, nehogy a vékony üveg eltörjék és összevágja a kis állat száját.*

Vizsgáljuk meg a kis borjut, nem sebes-e a köldöke és ha a legkisebb nedvesség is van rajta,

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie úgy kenjük le egy kis jódos vattával, vagy 2 százalékos pokolkő oldattal és kössük be tiszta ruhával, nehogy köldökfertőzést kapjon. Ügyeljük meg, nem kapott-e az ujj tejától hasmenést, vagy szorulást? Hasmenés esetén előbb adjunk be a borjunak négy evőkanál ricinust, az előbb kitakarítja a beleket és azokat a baktériumokat, amelyek, a hasmenést okozták, azután adjunk be egy deci langyos feketekávé. Szorulás esetén adjunk négy evőkanál ricinusolajat.

Azokat a borjukat, amelyeket tenyészállatnak nevelünk, féléves korig hagyjuk szopni és a tehén tejelőképességének megfelelően két, vagy három csecset engedjük át nekik egészen, mert legalább naponta 6—7 liter tej kell egy borjunak.

Amikor már szálani kezdi a szénát, akkor adjunk elébe egy kevéske sarjut és ne sajnáljunk egy kevés abrakot se.

Tehetőségünkhöz képest, mindent kövessünk el, hogy a borju egyéves koráig bő eleséghez jusson, mert csak akkor lesz belőle kifogástalan, szép állat. Naponta legalább egy órára engedjük ki a már négyhetes jószágot, hadd szaladgálja ki magát s edződjék az izomzata. Természetesen az első nap csak öt percig engedjük szaladgálni s aztán fokozatosan hosszabbítsuk meg kinttartózkodása idejét.

Ami csontot csak össze tudunk gyűjteni, azt szépen kiegetjük. A kert végébe egy kis tüzet rakunk, s arra dobáljuk a csontokat, amelyek ott lánggal égnek. De csak a zsírrész ég el, az ásványi részek megmaradnak. Ha kihül a megégett csont, porrátörjük és megszitáljuk finomra. Az se baj, ha kevés faszén kerül közéje, mert ez is hasznos. Szitálás után sötétszürke, finom port kapunk. *Ebből a porból minden nap keverjük egy kanál-*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: *A háromholdas gazdának is meg kell élnie nyit növendék állataink takarmányába, mert elősegítjük vele a csontképződést. A tyukok ételébe is tehetünk belőle, mert nagyon meghálálják.*

A borjut gyakran meg kell vizsgálni, nincsen-e tetű a bőrén. Ha van, úgy egy pakk pipadohányt jól ki kell főzni egy liter vízben. Kifőzés után azt a vizet, ami elfőtt, újra pótoljuk s ezzel az oldattal lemossuk a tetves részt. Soha sem szabad azonban egyszerre az egész borjut lemosni dohánylével, legföljebb egy negyedrészt az állatnak. A folyadék ugyanis mérges, s még megárthat. *Vigyázzunk arra is, hogy a gyermekek ne férjenek hozzá az oldathoz. Egy pakk dohányfőztétől három ember is meghalhat, ha megissza, annyi benne a méreg.*

Csak olyan sertést tartunk, amely jól értékesíti az eleséget

A sertéstartásnál is a körülmények szabják meg, hogy milyen fajtájú sertést tartunk.

Azokban a községekben, ahol nincsenek tejszövetkezetek és így a gazdáknak nincsen lefelezett tejük és a község a sertéseit nyáron csordákban legelteti, ősszel makkoltatja, *ott csakis a fehér mangalica sertéstartás jöhet számításba.* Ahol azonban sok lefelezett tej, vagy savó áll rendelkezésünkre, ott a gyorsan fejlődő nyugati fajtákat, mint amilyen a rózsaszínű yorkshire, vagy a fekete berkshire sertéseket kell tartani, mert azok több jövedelmet hajtanak.

Milyen a jó mangalica sertés?

A feje formás, nem túl nagy, fülei nagyok, előre lógók, sokszor még a szemeiket is eltakarják.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie A torok szeles, erős izomzatu, a szem és kerülete fekete. A törzs hosszú, mély és dongás mellkassal, farka kissé csapott, háta egyenes. A lábak rövidek, erős csontuak, a lapockák nagyok és husosak, tehát nagy sonkákat adnak. Szőrének a színe világos, vagy sárgás-fehér, selymesen fénylő és göndör. Az orra és körmei mindig feketék. Téli bundáját kora tavasszal levetkőzi és helyette apró, finom szőr nő.

A mangalica-sertés szaporodása nem nagy, 5–7 darab malacot ellik, amelyek rendszeren erősek, elevenek, választásig kevés az elhullás belőlük. Sokkal lassabban fejlődik, mint a nyugati fajta sertések, így tenyésztésre 1—1 és fél éves korában használható, de 10 éves koráig is, lehet fiáztatni.

A már kifejlődött sertés kitűnő zsirtermelő. Még a gyengébb takarmányokat is nagyszerűen felhasználja a zsirképzésre. Bő makktermés idején az erdőkön egész jól kihizik, legfennebb egy pár heti utóhizlalást kíván, hogy a zsirja a tengehidarától átváltozzék.

A mangalicasertésnek *mozgás, legeltetés szükséges.* Nagyon sokszor láthatjuk vásárokon, hogy egyesek, akik hidlásos ólban akarnak felnevelni ilyen malacokat, milyen silány árut visznek a piacra. Ezek már 70—80 kilós súlyban lenyomorodnak, a csüd a földet éri és képtelenek lábon állani. Ha nincsen módunkban sertésünket legeltetni, úgy legalább egy nagyocská kifutót csináljunk a részére, ahol tetszése szerint kísétálhatja magát.

Az utóbbi időkben a mangalica kocát is kétszer fiaztatják, de így sokkal kevesebb ideig használhatják tenyésztésre és a malacok sem olyan ellentállók a betegségekkel szemben, mint-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie ha csak egyszer fiaztatnának. Itt is legjobb az arany középutat megtartani és két évben háromszor fiaztatni.

A fekete mangalica sertés csak színben különbözik a fehértől és csak az izlés dolga, hogy melyiket tartjuk.

Milyen legyen a yorkshire-sertés?

Az orra pisze, vagy egyenes. Ujabban az egyenes orrot kívánják meg, mert pisze orral nem tud legelni. A homloka széles, lapos, nagy kiülő szelid tekintetű szemei vannak. A fülek hegyesek, fölállók, a mellkas mély és széles, a háta széles, egyenes, a lábak rövidek, erős csontuak, sonkái teltek, nagyok és mélyen lenyulók. Bőre rózsaszínű, a szőre fehér, sima és ritka.

A yorki sertés nagyon gyors fejlődésű, nagy szaporaságú, ez igényes fajta, mely csak ott tenyészik jól, ahol a gondos ápolást és kellő takarmányozást megkapja. A takarmányt nagyon jól értékesíti, de főleg husképződésre használja fel. Nálunk is nagyon elszaporodott és eléggé hozzá szokott éghajlatunkhoz. A tehenészetekben a hulladékot nagyszerűen értékesíti és finom szövetű húst szolgáltat, ami a hentesáruk előállításánál nélkülözhetetlen. Egyéves korától a zsirképzés is kielégítő. Évenként kétszer fiazthatató, amit jó takarmányozás mellett nagyon jól bir és egyegy malacozáskor 12—14 malacot is ad. A kelően gondozott, kocasüldő egy éves korára már lemalacoztatható és így a befek letett tőke hamar visszatérül. Ott, ahol húst vagy vért olcsón lehet beszerezni, azok etetését főzött állapotban szintén be lehet vezetni.

A nyugati fajtájú sertésekhez tartozik a

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie berkshire is, amely kisebb testű ugyan, mint a yorkshire, de nem olyan igényes. Szép, tetszetős, fekete színe van, fehér lábakkal. Nagy általánosságban azok jellemzik, mint yorkit. *Csak az a kispap tartson nyugati fajtájú sertést, aki az annak kijáró gondozást és takarmányt meg tudja adni, mert csak akkor lesz jövedelmező a fíradása.* Ha nem óvjuk a nagy hidegtől és az erős napsütéstől, avagy csak legelőn akarjuk felnevelni, úgy nagyfejű, sovány, csunya portékát fogunk nevelni, amin kacagni fog az egész falu.

A kispapoknak nem merjük ajánlani, hogy több sertés tenyésztésével foglalkozzanak, elégedjenek meg a ház szükségletére szükséges egy, vagy két darabbal, mert *sertésvész esetén olyan anyagi kár érheti őket, ami az egész család nyomorúságát okozhatja.*

A baj elkerülése végett az ólainkat tartsuk mindig tisztán, minden hónapban meszeljük ki. Itatásra sohase használjunk állott pocsolóvizet, hanem mindig friss kutvizet. Mindig vályuból etessünk és azt gyakran mossuk ki forró vízzel. Amint híre jár, hogy a szomszéd faluban hull a sertés, *többé ne engedjük ki sertésünket a csordába, hanem otthon kerítsünk be egy jó darabot az udvarból és csak ott járassuk disznóinkat.* A szükséges csalánt és burjánt szedessük le a gyermekekkel és azt felvágva adjuk a legelő helyett. Az ilyen zárt helyen nevelt sertésnek adjunk naponta egy kis kanál égetett csontlisztet, vagy ha az nincs, *faszénport*, nehogy csontbajt kapjon.

Általános szokás, hogy ha a faluban megbetegszik egy állat és már többé nincsen remény a felgyógyuláshoz, akkor ezt levágják és olcsó áron kimérik, hogy legalább a feleár megtérüljön.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Akinek sertése van, az sohase vegyen a kényszervágott sertés husából, mert az rendszertint vészes volt és ezáltal hazavisszük a kész betegséget. Egy tál olyan vízben, amelyben a vett beteg disznó husát megmossa az asszony, millió és millió betegséget okozó csira (baktérium) van. Elég, ha abból csak egy jut a mi disznónkba, az is vészen fog megbetegedni és elpusztulni.

Ültessünk udvarunkra néhány gyümölcsfát

A magyar ember szereti a fát. Ha végig megyünk egy falun, nagyon kevés olyan udvart találunk, amelyiken ne volna fa. Sajnos, a meglevő fáknak feje sem gyümölcs, hanem a fenyőtől kezdve a fűzfáig mindenfélét találunk. Önként felvetődik a kérdés, miért kell amugy is kis területünket hasznot nem hajtó fával elfoglalni, amikor ugyanott olyan gyümölcsfa is megélne, amely darabonként évente egy mázsa almát is megteremne? Hollandiában ugy megszerettették a falusi gazdákkal a gyümölcsfát, hogy amikor a családban gyermek születik, ugyanazon év tavaszán a gazda egy gyümölcsfát ültet és ezt gyermeke testvérfájának nevezi.

Ne sajnáljuk hát, vágjuk ki az öreg, haszontalan fákat és ültessünk helyükre olyan gyümölcsfákat, amelyek a vidékünkön a legtöbbet és a legjobbbat termik. 4—5 ilyen gyümölcsfa az egész családot ellátja izletes és tápláló, gyümölccsel. A tűz továbbterjedését is a ház körül ültetett gyümölcsfa akadályozza és azzal, hogy az ut porát felfogja, sok betegséget okozó, fertőző, csirától óvja meg gyermekeinket.

Gyümölcsfára szert tehetünk ugy is, hogy a vadalma fiatal hajtását, a kivánt nemes fának

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie oltógalyával beoltjuk. Ha ehhez nem értünk, úgy a faiskolából szerezzük be azt a néhány csemetét, amire szükségünk van.

Az oltatványokat ültethetjük ősszel és tavasszal. Ősszel a lombhullás után azonnal ültessünk, tavasszal, mihelyt a fagyok megengedik, tehát március hónapban. *Csak ép és egészséges fákat ültessünk el.*

Az elültetendő fa helyén 1 méter széles és 80 centi mély gödröket ásunk s a felső termőföldet jobbra, a nyers alsó földréteget pedig balra dobjuk. Ha ezzel készen vagyunk, úgy a nyers földből annyit szórunk vissza, hogy az ültetendő csemete gyökere ezt a földet még ne érje. A megmaradt többi földet érett portrágyával vagy komposzt-trágyával (keverék-trágyával) jól összekeverjük. A földben levő köveket félrerakjuk, a kártékony csimaszférgeket kiméretlenül elpusztítjuk.

A csemeték gyökereit éles késsel simán visszavágjuk, úgy, hogy a metszés lapja lefelé nézzen. A szakadozott, hibás, vagy penészes gyökereket tőlük kivágjuk.

Már a csemete vásárlásánál ügyeljünk arra, hogy csak attól a termelőtől vásároljunk, aki a gyökeret mohával betakarja. A gyökérzetnek egy órát sem szabad a levegőn takaratlanul állania. Ha nem tudjuk hazaszállításkor azonnal elültetni a csemetét, úgy ássunk egy ferde árkot és abba helyezzük el kis fáinkat és gyökereiket földeljük el.

A csemetén 4—6 hajtást hagyunk meg koronaképzésre, úgy, hogy minden irányban széjjel és kifelé nőjjenek. A koronának meghagyott egyéves vesszőket harmadára, vagy felére, egyforma hosszúságban visszavágjuk, úgy, hogy az éves vesszők legfelső megmaradt szeme kifelé álljon. A

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie középső vezérhajtást valamivel magasabbra hagyjuk. Ennek megmaradt legfelső szeme ellenkező irányba nézzen, mint amerre a fa törzse.

Az így elkészített csemetét gyökerével agyag és friss, szalmátlan marhatrágyapépbe rakjuk, amit vízzel higitunk pépszerűvé. Arra vigyázunk, hogy a pépes fákát ültessük el hamarosan, nehogy a pép reászáradjon a gyökerekre és ott kérget alkosson.

A habarcsból kiszedett csemetét az egyik ember megfogja és a gödörbe helyezi, egyenesen és olyan magasan tartva, hogy a gyökérnyak *legfeljebb olyan mélyen kerüljön a földre, mint a mennyire eredetileg a faiskolában állott*. Ezt a helyet a fa törzsének színéről is meg lehet állapítani. Inkább 5—10 centivel magasabbra ültessünk, mert a frissen hantolt föld ülepedik és így a földdel együtt a csemete is lejjebb süllyed. A másik ember gödör szélén jobbra levő finom termőföldből huzogat a fa tövére. A gyökeret kézzel természetes helyzetbe igazítja, közeit földdel kitömi és időnként kapanyéllal óvatosan megdöngöli. Ha a fácska gyökere már be van takarva, úgy a törzsétől kifelé haladva, gyengén megtapodjuk. *Taposás után a fát már nem szabad bolygatni.*

Ültetés után a csemetét beiszapoljuk, vagyis az oltvány gyökereire köröskörül annyi vizet öntünk, hogy azok szinte iszapban álljanak. Iszapolásra tiszta eső-, vagy folyóvizet használunk,; de soha se hideg kutvizet. A hideg kutvizet hagyjuk néhány napig állva, s csak úgy használjuk. *Az iszapolás tavaszi ültetésnél elengedhetetlen.*

A fák mellé 50—50 centi távolságra kereken verjünk négy erős karót és azokat léccel két helyen szegezzük kereken. Ezzel megvédjük csemetéinket a marhák és sertések dörgölődésétől. A

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie csemetét is kiköthetjük kenderkóccal a négy szemben levő karóhoz. Ezzel úgy megerősítjük, hogy a szél nem tudja hajlitgatni. *Dróttal semmi esetre se kössük ki fáinkat, mert a drót bevág a törzsbe és a fa elpusztul.*

Végül a fa körül felássuk a földet, tányért csinálunk neki, amit aztán egész nyáron gyommentesen tartunk és többször megkapálunk.

Termeljünk kertünkben tápláló zöldségeket

Igen nagy hibát követ el az a kisgazda, aki kis kertjét nem használja ki eléggé zöldségtermelésre. Sajnos, nagyon sokan vannak, akik 4—500 négyszögöl területű kertjüket is bevetik kukoricával és legfennebb 2—3 kis ágyás hagymát termelnek. Mennyivel gazdaságosabb, ha ezt a kis területet zöldségfélék termelésével hasznosítjuk.

Kertet bármilyen helyen létesíthetünk, legyen az a legcsunyább, termelésre alkalmatlannak látszó terület is, mert megfelelő munkával alkalmassá tehetjük zöldségtermelésre. Legfontosabb kelleke minden kertnek, hogy olyan kerítéssel legyen körülvéve, amelyen semmiféle kártevő állat be ne mehessen.

A kertre szánt területet ősszel jó mélyen ásuk fel. Ezzel adjuk meg a legtökéletesebb munkát. Ásás közben minden gyökeret, követ, tégladarabot szedjük ki kézzel és kosárba gyűjtjük össze. Csakis így tudjuk kertünket gazmentessé tenni. Az őszi ásást nem kell meggereblyézni, mert így jobban átjárja a téli fagy és a téli csapadék is jobban leköttődik a göröngyök között.

Az év többi szakában az ásót azonnal kövesse a gereblye, mert csak így lehet porhanyos földet előállítani. *Minden nagyobb eső után, mihelyt nem*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: *A háromholdas gazdának is meg kell élnie ragad a föld a kapára, azonnal kapálni kell, mert az esőzés után megverődött, kemény lesz a föld.*

A zöldséges kertben rendkívül fontos munka a gyomlálás. Gyenge növényeink közül kézzel szedjük ki a káros gyomokat. A gyomlálást csak is akkor végezhetjük, amidőn a föld nem sáros, de nem is száraz, mert a száraz földbe a gyomnövény gyökere beleszakad és megint kihajt, a sáros földön járkálva pedig összetiporjuk, kőke-ménnyé tesszük a földet.

Ha bő termést kívánunk a kerttől, úgy bőven is kell trágyáznunk azt. Rendesen jó érett istálló-trágyát szoktunk használni a veteményes kertbe, de használhatunk keverék trágyát is. Ha ezt jól készítjük, felér az istállótrágyával.

Hogyan készítjük a keverék-trágyát?

Mindenféle söpredéket, ami az udvaron és a házban összegyűl, hozzáteve az utcai söpredéket is, falevelet, zöldség-maradványt, kormot, hamut, vakolatot, szóval mindenféle hulladékot keverünk össze, amelyek hosszabb, vagy rövidebb idő alatt elkorhadnak.

Ezt a keveréket két-három évig rakáson hagyjuk. Ha száraz, úgy trágyalével megöntözzük és évente kétszer átlapátoljuk. Ez a keveréktrágya, vagy komposzt, akkor tekinthető beérettnek, ha az egész halom tartalma omlós, földszerű lett.

Nagyon sokan fordítják veteményes kertjük trágyázására az árnyékszék tartalmát, amit földdel összekeverve érlelnek és úgy használnak fel. Növényi táplálékokban az árnyékszéktrágya a leggazdagabb, éppen azért *nem volna szabad azt soha elásni, vagy a patakba hordani, hanem*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *a benne levő növényi tápanyagot vissza kell adni földnek.*

Öntözésre lehetőleg állott vizet, vagy folyóvizet használjunk. A tulhideg kut vizét előbb hagyjuk csebrekben a napon, hadd melegedjék fel egy kicsit, mert a növény nem szereti a tulhideg vizet. Ami az öntözés idejét illeti, arra nézve jegyezzük meg, hogy tavasszal és ősszel legjobb a reggeli órákban végezni az öntözést, nehogy éjjel megfagyjon a talaj. Nyáron sokkal jobb úgy estefelé öntözni, mivel éjjel kevesebb víz párolog el és így többet képes a talaj magába venni. Ha reggel öntözünk, úgy napfelkelte előtt kell végeznünk, de sohasem erős napsütéskor, mert azt nem szereti a növény. Mindig úgy kell végezni a öntözést, hogy a földet teljesen átjárja a nedvesség, elárassza a víz.

Száraz időjárás alkalmával az öntözést el ne mulasszuk, mert csak azzal tudjuk megmenteni zöldségtermésünket.

Igyekezzünk a talajt okosan kihasználni, vagyis ugyanazon évben egy talajon ne csupán egyféle zöldséget termesszünk. Amikor az egyik termés lekerül, azonnal másfajta növényt vetünk, vagy ültetünk. Például februárban, vagy március elején, amint csak lehet, egy szakaszba labodát vetünk, ha azt elhasználjuk, megrágyázzuk a szakaszt és május elején bevetjük nyári fejes káposztával, 50 centi sortávolságra és egyik növényt a másiktól 60 centire. A közökbe karalábét, reket és fejes salátát ültetünk, mert ezek rövid idő alatt kifejlődnek s mire a káposzta megnő, ezeket a közöttek veteményeket már elfogyasztottuk. Juliusban (lekerül a fejes káposzta, helyére azonnal jöjjön a zöldbab, vagy a retek.

Egy másik példa: késő ősszel vereshagymát

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie dugunk el, amelyet tavasszal gyenge zöldhagyma korában használunk el. Utána, trágyázás után, ugorkát vetünk, közibe kalarábét, salátát, nyári retket, bokorbabot, vagy paprikát. Ezeket az ugorka közé, egy-egy sorba helyezzük el. Az ugorka lekerülése után zöldbabot, céklát, vagy téli retket vethetünk.

Saját és családjuk érdekében kérjük a kisgazdákat, próbálják megszeretni az előbb említett zöldségféléket, mert azokkal változatosabb és tartalmasabb tudják tenni a család táplálkozását.

Az egyes zöldségfélék termelésének leírása külön könyvecskét kíván. Az ügyes gazdaszornynak meg kell tanulnia, hogy mit hogyan kell termelnie, melyik magot kell melegágyba és melyiket szabad földbe vetnie. Mindent szívesen meg is tesz, csak az embere ne vesse meg a „hitvány burjának” nevezett ételeket, melyek pedig nagyon táplálóak.

Fordítsunk nagyobb gondot a tyukjainkra, kétszerezzük meg azok tojás-termelését

Ha megkérdeznők egy falu kisgazdáit, hogy honnan szereztek a pénzt, amiből olyan vigan füstölnek, száz közül kilencven azt felelné, az asszony adott el egy tyukot, vagy tíz tojást és abból jutott a dohányra is. Ha meg azt kérdeznők meg ugyanazon gazdától, hogy ki takarította ki ma a tyukólat, bizony öt sem felelné a százból. A falusi gazda lealacsonyítónak tartja a baromfiakkal való foglalkozást és sértésnek venné, ha valaki azt merné kérdezni, segített-e az asszornynak tyukot ültetni?

Kedves kisgazdatársaim, gondolkodjatok-e már azon, milyen hatalmas összeg jön be évente egy-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie egy faluba ebből az elhanyagolt, kicsufolt baromfiból? Ritka az a közepes nagyságu falu, amelyikbe a szárnyasokból és azoknak termékeiből a félmillió lej be ne jönné évenként. Pedig szegény apró jószágok csak mostoha gyermekei a gazdáknak és valljuk be őszintén, gyalázatos gondozásban részesülnek.

Egyike a legnagyobb bajoknak az, hogy mindig ugyanaz a tyuk és kakas ivadéka maradt tenyésztésre a gazdánál, s emiatt az állomány elsatnyult s eákényesedett. A korai, rendszerint márciusi kotlóaljból meghagyott az asszony 5—6 jércét és ugyanabból meghagyta a leghetykébb s legjobban kukorékoló kakast és elnevezte Pistának. Amikor Pista egy éves lett, akkor az öreg Jancsi kakasból jó levest főzött és ezután 4—5 évig Pista lett az ur a 10 tyuk felett. Ő termékenyítette meg az öreg kotlót, vagyis a nagymamáját, a fiatal tyukot, vagyis a saját édesanyját, jércéket, vagyis az édes testvéreit. A következő évben sorra jöttek a leányai, majd az utána jövő években az unokái és dédunokái. Azokat is mind ő vitte fajfenntartásra. A végén az egész törzs elsatnyult, rossz tojók lettek a tyukok, a tojások közül sok maradt zápon, mert a természet törvénye szerint a hibákat az apák és anyák még fokozottabb mértékben átörökítik, ha egymással rokonságban vannak.

Ha egy ilyen udvarba beütött a baromfivész, akkor rendesen az egész állomány, néhány napon belül eldőglött, mert a sok rokon kötelék miatt az állománynak semmi ellenálló képessége sem volt.

Véssük jól emlékezetünkbe, sohase használjunk kakast a vele rokonságban levő tyukoknál, hanem vagy vegyünk, vagy cseréljünk kakast, le-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *hetőleg más községbeli ismerőssel*. A szomszédságból nem ajánlatos cserélni, mert sokszor előfordul, hogy a tyukunk megtermékenyülés végett átrepül a harmadik szomszéd kakasához is és azzal is rokonságba kerül állományunk

A másik nagy gondatlanság, amit a baromfiakkal szemben elkövetünk az, hogy nem építünk részükre megfelelő ólakat, hanem vagy a füstös padláson, vagy a sertésól tetején halnak és legtöbbször ülökéjük alatt arasznyi vastag rétegben fekszik a trágyájuk, ami melegágya a betegség csiráinak és az élőködők petéinek. Csak egy kis anyagi áldozat és két napi munka kell és olyan tetszetős, meleg helyiséget építhetünk az apró jószágoknak, amilyen nekik éppen megfelel. Fődolog az építésnél, hogy az ól délre néző oldala magasabb legyen és azon legalább két olyan ablakot helyezzük el, ami kinyitható. A világosság és a jó levegő eleme a baromfiaknak.

Tudnunk kell, hogy egy négyzetméter területre 5 tyukot számíthatunk, így az ólat a tyukjaink számának megfelelő szélességben és hosszúságban építjük. Az ól déli oldalának a magassága 2 méter, az északi oldala 150 cm lehet. Az ilyen ól fedelének az esése megfelelő és még a nagynövésű ember is bemehet takarítás céljából, amit minden nap meg kell tenni, ha eredményesen akarunk dolgozni.

Az ol padlója lehet döngölt agyag, amit időnként átvizsgálunk és a fürdő lyukakat, amit a tyukok vájnak, kitöltjük. Az oldalak lehetnek deszkából, vályogból, boronából, vagy vert agyagból, A fő, hogy a szél ne fujjon rajta keresztül, ezért télire tapasszuk be. Az ülőrudakat 80 centire a földtől úgy kell elhelyezni, hogy azt minden

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie egyes alkalommal kivehessük és megtisztíthatassuk, mert az élősdiék rendszeren ide bujnak nappal és csak éjjel másznak fel a baromfiakra. Rossz ládából csináljunk néhány tojófészket is, akkor mindig egy helyre fognak tojni a tyukok.

Valahányszor mos az asszony, mindig mossa le forró lugos vízzel az ülőrudakat, az etető és itató edényeket. Minden hónapban egyszer meszelje ki az ólat kívül és belül, nem sajnálva a meszet a farészekről és a padlótól sem. Ha az elmondottakat betartjuk, úgy elkerülhetjük a baromfivész pusztítását, a tetük elszaporodását és a „meszesláb” keletkezését.

A meszesláb egyik állatról a másikra ragad, mert egy élőszködő állat okozza, amely rokona a rühnek. A legtöbb asszony azt hiszi, hogy ez öregség jele, pedig ez a szabad szemmel nem látható állatka, a nagyító üvegen nézve egészen jól látható, amint mozog. A bőr alatt él és onnan táplálkozik, ami erős viszketést okoz, a láb pikkelyei megduzzadnak és olyanná válnak, mint a fenyőtoboz. Az állatot nagyon izgatja és a tojásképzést megakadályozza. Az ilyen fertőzött állatok, ha megültetik, a tojásokat sokszor eltörik, mert fájdalmukban állandóan mozognak. Ezt a betegséget, csak tisztasággal tudjuk elkerülni.

A beteg lábat meleg vízben kell áztatni, szappannal jól megpuhítani, azután fele zsir, fele kén-virág keveréssel jól bedörzsölni. Kétnaponként meg kell ismételni a bekenést és akkor tíz nap múlva a meszes burkolatot a körmünkkel szépen lefejtjük, mire az állat meggyógyult.

Az elhullott baromfiakat soha se vessük a kutyának, vagy dobjuk a trágyadombra, mert ezzel a betegséget tovább terjesztjük. *Különösen figyelmeztetjük a falusi gazdákat, soha se adják az*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: *A háromholdas gazdának is meg kell élnie esett vagy beteg állatjaikat a cigányoknak, mert ezek a betegségek legveszedelmesebb terjesztői.*

Minden esett baromfit égessünk el szénné, mert ez a legbiztosabb pusztítója minden ragályos betegség csirájának.

Olyan tyuk-fajtát tartsunk, amelyik sokat tojik, nagytestű és finom hust szolgáltat

A mi viszonyainknak háromféle fajta tyuk felel meg és pedig a vörös rhode-islandi, az amerikai fehér leghorn és a javított parlagi.

A rhode-islandi sötétvörös színű, nagytestű, nyugodt vérmérsékletű tyukfajta. A tojásai szép barnák és 60—70 grammosak, elsőrangu tea-tojást szolgáltatnak. Gondos tartással évente 150—170 darab tojást tojik. Jó kotló és gondos anya, amiért a kispaszták nagyon szeretik. A csirkéi lassan fejlődnek és alapos gondozást igényelnek. A jércéi 10 hónapos koruk előtt ritkán kezdik meg a tojást, a kakas 4—5 kiló, a tyuk 3—4 kiló súlyt is elér. A kakasokból készített kappanak 10 hónapos korukban 4 kgr. tiszta súlyt is elérnek és jól hiznak.

A leghorn hófehérszínű, kis testű, eleven-vérű tyukfajta. Sárga láb, nagy, élénk pirosszínű taraja és fehér füle van. Nagyon gyorsan fejlődik, hamar kitollasodik. A jércék október-november hónapban már megkezdik a tojást és nagy fehér tojásokat tojnak. Ma ez a legjobb tojófajta, sok tenyésztő igazolja az évi 200 darab tojás-eredményt. Nagyon rossz kotló, a legtöbb tyuk csak 5—6 nap kotlik és ott hagyja a fészket.

A kispaszták viszonyainak nem felel meg a leghorn, mert nagyon kóborló természetű és így a szomszédokkal sok kellemetlenség okozója lehet.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *Nagyon kicsi a teste és így hustermelés szempontjából sem alkalmas. A mi kisgazdáinknak legjobban megfelel a parlagi tyuk, mert ez is tojik évente 140—150 tojást, a teste középnagy, a husa különösen ízletes, amit a külföld nagyon szeret és megfizet.* A sárga és barna parlagi tyukok rhodeislandi kakassal keresztezve igen jól szoktak sikerülni. *Nagyon jó kotlók, gyorsan fejlődnek, mozgékonyabbak, mint a tiszta rhode, amellet mindig csak a ház körül járkálnak.* A keresztezéssel elérjük a nagyobb testet is, ami az eladásnál fontos, mert manapság már a legtöbb faluban mérve veszik a baromfit. *A jövő baromfija a javított parlagi tyuk lesz,* amire több gondot kellene fordítani, mert a fokozódó baromfikivitel ezt a fajtát szereti a legjobban, így nekünk, gazdáknak kell a kereslet után igazodni.

Bármelyik tyukfajtánk is van, az csak úgy fizeti ki magát, ha azt okszerűen tartjuk. A kakascere által megadott vérfrissítés és a jó ólon kívül nagy gondot kell fordítani a takarmányozásra is, ha azt akarjuk, hogy a munkánk eredménye teljes legyen.

Sokszor megfigyelhettük nyáron, ha egy tyuk gilisztát talált, milyen szeretettel igyekezett azt lenyelni és hogy rohan oda a többi tyuk az osztozkodásra. Ebből is láthatjuk, hogy a *tyukjainknak husféle takarmányra is szükségük van.* A hust nyáron magától megtalálja a baromfi, a rengeteg feregben, gilisztában, amit összeszed. Ha kicsi az udvarunk, úgy ássunk fel 1—2 négyzetméter területet, azon a tyuk elkeresgél, majd 4—5 nap múlva másik darabkát ássunk fel, így elláthatjuk néhány tyukunkat egész nyáron féreggel.

Ha tavasszal sok a cserebogár, úgy azokból szedessünk a gyermekekkel jó sokat, forrázzuk le

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie és szárítsuk meg a napon tökéletesen, majd egy ládába tegyük el száraz helyen. Ebből adogassunk télen a tyukoknak fejenként néhány darabot, nagyon meghálálják. 5—10 gazda álljon össze és vegegyen télen egy rossz lovat, huzzák le a bőrét, a husát osszák el és abból főzzenek egy-egy kilónyit, a levest tegyék a moslékba a disznónak, a hust aprítsuk fel a baromfinak. A bőr eladásából visszatérül a ló ára, a hus ingyenben marad. A vért egy edénybe kell felfogni és azt főzve szintén a baromfiakkal, vagy sertéssel kell feletetni. A beleket szép tisztára meg kell mosni és apróra vágva szintén főzött állapotban kell megetetni. Legelőször a vért, beleket, tüdőt, májat, szívet, fejet kell a tyukoknak adni, későbbre maradjon a hus, mert az télen felakasztva 4 hétig sem romlik meg.

Soha se etessünk a földön, hanem csináljunk deszkából kis vályukat és abba tegyük az eleséget, mert így a takarmányból semmi sem megy kárba, nem tapodódik a sárba, és nem fertőződhetik különféle betegségek csiráival. Az ügyes kisgazda úgy fogja megcsinálni az etető vályut, hogy abból a tyuk ne tudja kikaparni a takarmányt, se na tudjon belemászni.

Nagyon ügyes etetőt láttam egy derék gazdatásomnál. A vályucska két végén 15 centivel magasabbra csinálta és arra lécet szegezett, úgy, hogy a tyuk csak a fejét tudta bedugni a vályuba.

Legtöbb gondot a téli etetésre fordítsunk, mert csak az olyan tyuk tojik télen, amelyik meleg ólban lakik és kellően van etetve. Mindennap adjunk lágy eleséget is, ami állhat főtt burgonyából, tökből, répából, murokból, káposztából, egy kevés széna-murvát keverve közé. Nagy általánosságban egy tojó tyuknak naponta 10—12 deka

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie eleségét kell adnunk, ennek fele lágy eleség, fele szemes eleség . legyen. A szemest inkább este adjuk, hogy egész éjszaka legyen mit emésszen. Egy ládácskában állandóan legyen apró kavics vagy durva homok, mert ezek nélkülözhetetlenek az emésztésnél. *A kavics a baromfinál a fogat helyettesíti és ha nem jut hozzá, nem tud emészteni, a begye kőkeménnyé vélik és rövid időn belül elhull.* Azért szokta a baromfi télen a falat enni, mert a fagyott udvaron nem tud kavicsot szedgetni. A mészre is szüksége van a tyuknak, mert a tojás héjja nagy részben mész. A nagy tyukgazdaságok drága pénzen veszik a takarmány-mész. Mi azonban eleget teszünk, ha meszes vakköltörtmeléket helyezünk el az udvar egy sarkába *A tojás héjját ne dobjuk a tűzbe, hanem apróra törve tesszük a tyuk takarmányába.*

Legyen gondunk télen a friss ivóvizről is és ha az jeges, úgy adjunk egy edényben naponta kétszer kis gyenge-langyos vizet. A tyukok nagyon meghálálják ezt a kis fáradságunkat. A tetvesség elkerülése vegett hamus homok-fürdőt kell csinálni, abban jól ki tudják tisztogatni magukat a tyukok.

Tartsunk néhány kas méhet

Eddig azokat a gazdasági ágakat tárgyaltuk, amelyekből a kisgazda pénzt szokott csinálni. Ezután néhány olyan ágat említünk meg, amelynek bevezetése meg fogja könnyíteni a család élelemmel való fenntartását.

Köztudomásu, hogy a kisgazdák legnagyobb része milyen gyengén táplálkozik. Sajnos, ennek legfőbb oka „a nincsen”, de önmagukat is okolhatják, mert nem eléggé ügyesek, hogy a termé-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie szét adta ingyen táplálékot kihasználják. A táplálkozás elégtelensége oka nagyon sok betegségnek, így gyakran a tüdőbajnak is. *A megfeszített testi munka hatalmas eledelt kíván, mert ha a test nem kapja meg a kellő fűtő anyagot, úgy a szervezet legyengül és még egész fiatalon ráncos az arcbőr, az ember koravén.* A gyermekek nehezen fejlődnek, a csontjuk elgörbül, ugynevezett angolkórosak lesznek.

Az egyik ilyen ingyen Isten-adománya a méz, amit kis fáradtsággal, egy kis türelemmel bárki termelhet. A méz nagyon tápláló élelmiszer, ami különösen az izomerőt fokozza. *Könnyen, emészthető, izletes eleség. Különösen a gyermekek és öregek táplálásánál fontos tényező. A kis háztartásban a cukrot teljesen pótolni tudja, mert még a tea is jól elkészíthető vele.*

A méhtenyésztés a kispapának jövedelmet hozó mellékfoglalkozása is lehet, ezuttal azonban, csak a saját háztartásának ellátására szükséges és csak a legegyszerűbb módon berendezett kis méhtenyésztésről teszünk említést. *A méhészetről, mint jövedelmező mellék-, vagy éppen főfoglalkozásról később külön könyvecskét juttatunk el olvasóinkhoz.*

A kicsinyben üzött méhészkedésnek is feltétele, hogy a gazda kedvvel foglalkozzék vele. Menjen el ismerős méhész-gazdához, kérdezze ki alaposan, tanulja meg a látottakat és csak azután szerezze be a méheket.

A méhek eltartására olyan helyet kell keresnünk, ahol nincsenek kitéve az állandó zavarásnak. Vagy külön, ugynevezett méhszint építünk, vagy pedig a ház oldalának egyik ereszt egy kicsit megnyújtjuk és ez alá lábakra szegezett deszkákra helyezzük el méheinket. Minden esetre

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie vigyáznunk kell, hogy a nyári erős nap délfelé ne érje a méheket, sem pedig a téli dermesztő szeleknek ne legyenek kitéve. *Ezért legjobb úgy elhelyezni, hogy a méhlikás bejárata keletnek nézzen.*

A méhek természetből fogva faodukban, sziklahasadékban s a legkülönbébb helyeken lakhatnak, de rendes lakás nélkül nem tudnak megélni. A méhek lakásául az emberek már az ókorban is különféle alakú kasokat csináltak, amelyeknek az anyaga is különféle volt. Így készítettek fűvesszőből kasokat, amit marha-ganéval betapasztottak, vagy sásból, szalmából fonták. Ezeket a kasokat a méhek nagyon szeretik és még a mai napig is sokan ebben tartják méheiket.

Egy közepes méhcsalád 15—40.000 dolgozó méhből, mintegy egy-két ezer heréből és egy anyából (királynéből) áll. Az egészet rajnak nevezik.

Az anya, vagy a királyné, a legnagyobb s 3—4 évig is élél. Egyedül ő tojja a petéket. Februártól augusztusig naponta 1000—1500 petét rak. A dolgozó méh csak 2—9 hónapig él, a here élete csak 3 hónapig tart. A méh a petéből 24 nap alatt fejlődik ki teljesen. A méhek rendszeren március elején nagy örömmögéssel megmozdulnak. Első dolguk kiüríteni a visszatartott ürületet. Aztán a kas tisztításához fognak.

A rajzás nálunk rendszerint május és június hónapokra esik. *Ilyenkor több figyelmet kell fordítanunk méheinkre, nehogy elszökjenek a rajok.* Rendszeren szép időben, délelőtt 10 órától délután 3 óráig szokott megtörténni az ugyevezett előrajzás. A dolgozók a mézgyűjtést beszüntetik és a röplyuk előtt gomolyagban függenek. Kirepülnek a herék is és ott dongának a kas körül. A dolgo-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie zók elindulás előtt jó megrakodnak mézzel, hogy legyen utavalójuk az új otthon keresésének ideje alatt. Egyszerre mintegy 10—15 ezer méh nagy dongással kirepül a kasból, magával sodorva a királynét is és egy közeli faágon fűrtalakban megpihen, hogy a még elmaradt méheket is megvárja. Itt marad a raj körülbelül egy óra hosszat. *Ezt az időt kell felhasználni a raj befogására.*

A befogás vigyázattal jár, de nem nagy mesterség. Egy üres kast kell a raj alá tartani s beleházní a méheket. A kast aztán egy székre helyezük s leterítjük, de úgy, hogy a még kívül maradt méhek is bemehessenek. Estefelé aztán rendes helyére visszük az új rajt.

Az otthon maradt család, ha még mindig erős, 7—8 nap múlva utórajt bocsájt utnak. Ez a raj rendszeren délután repül ki.

A befogott raj másnap már munkába áll. Csodálatos figyelemmel és szorgalommal dolgoznak a méhek. Ha jó az időjárás, kétszer annyi mézet is gyűjtenek, mint amennyire szükségük van. *Jut így a tápláló és pénzt érő mézből az élelmes gazdának is.*

A kasokból a mézet ősszel szedjük ki, amikor az utolsó fiasítás is kikelt és a mézgyűjtést alább hagyott.

A kasok körül tisztán kell tartani a helyet, mert a felgazosodott helyen a méhek különféle ellenségei tanyát üthetnek s nagy kárt okozhatnak a kasokban. *Ilyen ellenségei a méhnek a madarak, békák, gyíkok, pókok. A mézet is több állat lopkodja, mint például az egér, a cickán, a halálfejű pillangó.* Ezeket úgy tartjuk távol, hogy a röplüket szükrevesszük.

Ismételjük, hogy a méhészet, éppen úgy, mint az okos állat- és majorságtenyésztés, vagy

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *a háziipar és selyemhernyótenyésztés, valóságos tudomány, amelyet ebben a könyvecskében éppen csak érinteni tudunk. Később külön könyvecskéket adunk ki ezekről a kérdésekről is.*

Kedveltessük meg gyermekeinkkel a házinyul tenyésztését

Most a kicsi gazdaság olyan ágát tárgyaljuk, amit a gyermekekre kell bizni, *hadd szokják meg egész kis korukban az önállóságot és az állatszeretetet*. Be kell szerezni 3—4 anya-házinyulat és egy him állatot. Ez a törzs annyit fog szaporítani, hogy *minden héten egyszer ellátja a családot hussal*. Mi még idegenkedünk a házi nyul husától, mert nem szoktuk meg, de ha megtudjuk, azt, hogy a művelt belga, francia és amerikai polgár drága pénzen veszi a házi-nyul husát, mert azt a sertés és borjúhúsnál is finomabbnak tartja, talán a mi népünk is megkóstolja és megszereti.

Milyen jó hatással lenne az a mai agyonsanyargott, ugyszólván husra éhezett kisgazdánkra, ha minden vasárnap jó nyulpaprikást ebédelhetne.

Hát még az a sok szép nyulprém, amit a szücs olcsón kidolgoz és az ügyes gazdasszony jó meleg téli sapkát, kabát-bélést, gallért és muffot csinál belőle?

A házinyul tenyésztését nagyban kétféle okból üzik: vagy *a husra dolgoznák és akkor a nagyobb fajtákat tenyésztik, vagy pedig a drága bundájáért tartják, s akkor a piacon legjobban keresett divatos fajtákat kell tenyészteni.*

A mi célunk, hogy kisgazdáinkat a saját háztartásukban szükséges ingyen hussal lássuk el, és ezért a kis igényű, közönséges házi-nyullal foglalkozunk.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Kétféle nyulat ismerünk: a nagy mezei nyulat, amelynek a fülei nagyok és hegyük mindig, fekete foltos. Kicsinyei nyitott szemmel és szőrösen jönnek a világra. Az üregi nyul fülei aránylag kicsinyek, a feje nyomott, a test jóval kisebb. Kicsinyei vakon és csupaszon jönnek a világra.

Tenyésztésre olyan anyanyulakat használjunk, amelyek már 8 hónaposak, jól kifejlődtek, legalább 6 jó egészséges csecsbimbójuk van.

Az ól tekintetében nem nagy igényü a nyul. Nekünk teljesen megfelel az istállóban, vagy csürben elhelyezett néhány jó erős láda, vagy lécből összeszegzett ketrec. *Csak az istállóban engedni nem tanácsos, mert akkor ő csinál magának vackot és bizony meglehetősen összeturkálja az istálló falát.* A ládák mindegyikét lássuk el ajtóval, hogy éjjelre külön-külön zárhassuk el az anyákat a saját helyükre. Minden esetre olyan legyen a ládaól, hogy azt mindennap kiseperhessük és a macska, vagy kuty ne tudjon benne garázdálkodni.

A him-nyulat külön tartsuk egy nagyobb ládában. Párosítás végett a nőtényt helyezzük be a him ládjába és párosodás után azonnal vegyük ki az anyát. A megtermékenyített nőtény 30 nap múlva szüli meg fiait. Az anyát fiasítás előtt bőven almozott, tiszta helyre kell tenni, a hol az vackot készít magának, amit a hasáról letépett szőrrel bélel ki. Ide szüli 5—8 fiát, amelyeket szülés után pár óráig békében kell hagyni és csak ha megszáradtak, nézzük meg, nincsen-e közöttük döglött vagy túl gyenge, amitől igyekszünk mindjárt megszabadulni.

A kis nyulak 8—10 nap múlva már látnak

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie és néhány nap múlva már enni kezdenek. *Csak 6—7 hetes korban, amikor jól esznek, választjuk le a kicsinyeket úgy, hogy az anyát más ketrecbe tesszük.* 4 hónapos korukban választjuk külön a him nyulakat és egyet meghagyunk magunk, természetesen a legszebb és legerősebbet. A többit jó kiherélni, vagy külön tartva, meghizlalni és legelőbb ezeket megenni. Semmi esetre se hagyjuk a himeket a kis nőtényekkel együtt, mert azokat idő előtt megtermékenyítenék és a sok verekedés közben bundájuk nagyon össze cibálódnék. A meghagyott himet cseréljük el olyannal, amelyik a mi törzsünkkel nincsen rokonságbán.

A házi nyul legfontosabb takarmánya a széna és azok a zöldségtakarmányok, melyeket a marháink fogyasztanak. A fiatal zöldségtakarmányt, különösen a lóherét és lucernát óvatosan etessük, mert könnyen felfúvódnak tőle. A fogazatuk olyan, hogy nagyon szeretnek keményebb ételeket rágni, így akácfa fiatal ágait, gyümölcsfa levágott ágait. Ezeket azonban nagy tömegben nem kell etetni, mert attól szorulást kapnak. Általában a nyul szereti a változatos eleséget, kevés káposzta- vagy répa-levelet, murtot, komlót, répát, csicsókát, szóval azt mondhatjuk, mindent megeszik. A hagymaféléket azonban nem kedveli. Nagyon szereti a kenyérhulladékot.

Naponta háromszor takarmányozzunk s különösen nyáron gondoskodjunk friss ivóvizről.

Igen fontos és elmulaszthatatlan az ivóvíz ellésben levő állatoknál, mert ivóvíz hiánya miatt történik meg igen gyakran, hogy a lázas beteg állat ujszülött kölykeit felfalja.

Az állatainkat szoktassuk tisztasághoz,

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *mindennap seperjük: ki a ketrecet és időnként fertőtlenítsük ki*. Először kivesszük az almot és a trágyadombra hányjuk, majd alaposan kikaparjuk az odaragadt maradékot, azután a mosásnál használt forró luggal jól felmosunk minden részt. A ház meszelésekor a nyulketreceket is kívül belül meg kell meszolni.

Amikor a nyul 6 hónapos, a husa már kitünő, le lehet vágni. Az állatokkal is emberien kell elbánni, nem szabad kinezni, hanem egy jó kemény ütést mérünk a tarkójára, miáltal a nyul elkábul. Ekkor a hátsó lábánál fogva felakasztjuk és így szurjuk meg, hogy a vére elfolyjon. *Vigyázni kell, hogy a bunda ne véreződjék össze.*

A nyulat a hátsó lábánál fogva felfüggesztjük és legelőbb ott tesszük szabaddá a lábakat. Ezután egy-egy vágást teszünk a két combon a has felé, hogy ezek V alakban találkozzanak, ekkor már csak huznunk kell a bőrt a fej felé, az jön magától.

Csak akkor van helyesen szárítva a bőr, ha azon száradás közben ránc nem keletkezik. Ezt úgy érzük el, ha a bőrt a has közepén az orra hegyétől a farka hegyéig felhasítjuk, éppen úgy a lábak melső felét és ekkor az állat bőrét egy deszkára kifeszítjük. A bőrt a szőrös felével ráfektetjük a deszkára, kisimitjük és apró szegekkel a bőr szélét köröskörül lefogjuk, mert így nem tud megráncosodni. Ezután árnyékos helyen, ahol jól járja a levegő, megszáritjuk és száraz helyen raktározzuk, amíg eladjuk, vagy felhasználjuk. *Az októbertől márciusig lenyuzott bőrök az értékesek. A nyári bőrért keveset adnak.*

A házinyulaknál is főleg tisztasággal védekezhetünk. A betegnek látszó állatot azonnal különítsük el a többitől.

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Aki szert tud tenni elegendő eperfalevéltre, az tenyészten selyemhernyót is!

A selyemhernyótenyésztést csak ott lehet üzni, ahol eperfa van. De hány helyen van eperfa, ahol azt nem használják ki? A gyermekeknek csak egy kis fáradságába kerülne és a selyemhernyó tartással szép jövedelmet tudnának elérni. *Az a kis féreg megfonná, szőné a család ruhaszükségletének nagyrészét.*

A gazdasági kamarák útján ingyen lehet selyemlepke-petéhez jutni. A petéket kikelés előtt hűvös, száraz és szellős helyen kell tartani. *A pete kikelését, akkor szabad megkezdeni, ha az eperfa levele már legalább 1 cm. nagyságra nőtt.* Ekkor a petéket abba a szobába visszük, ahol a hernyókat tenyészteni fogjuk. A petéket nem szabad sem a kályhához közel tenni (legalább 2 méter távol tartsuk attól) sem pedig nem szabad napra tenni, hanem a szekrényre téve, az első nap csak egy gyenge tüzet csinálunk a szobában, A második nap egy kicsit melegebbet, míg a harmadik napon már 17 Celsius fok meleg lehet a házban és ezután naponta 1 fokkal melegebb legyen, míg elérjük a 24 fokot. Ez a melegség maradjon meg mindaddig, míg az összes hernyók kikelnek Vigyázzunk, hogy éjjel se hűljön ki a helyiség!

Amikor a peték fehéredni kezdenek, ez annak a jele, hogy a kis hernyók nemsokára kibujnak. ami rendszeren 10—14 napig eltarthat. Ilyenkor, hogy páradus legyen a helyiség levegője, naponta kétszer meglocsoljuk a szoba padlózatát.

Rendszeren a reggeli órákban szoktak kikelni a hernyók. Néhány száraz eperlevelet teszünk a dobozba, ahol a kikelés történik. A levelekre a

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie kis hernyócskák rámásznak s a levél száránál fogva könnyen tiszta iv papírra rakhatjuk őket. Mindjárt etetni is kezdünk finomra vágott eperfa levéllel.

A hernyókat mindig olyan sűrűn hagyjuk az egyes rácsokon, hogy egymás érintése nélkül meg tudjanak fordulni. Rohamosan mind nagyobb és nagyobb hely kell részükre, ezért állványokat kell készíteni a szobában, amikre léceket szegünk. A léceken a rácsok egymás felett helyezendők el. *A hernyókat minden második nap tisztába kell tenni,* de sohase nyuljunk kézzel a hernyókhoz, hanem várjuk meg, míg felmásznak az eperfa levélre és annak szárát megfogva helyezzük a hernyókat a tiszta rácsra.

Eleinte kevés eledelről kell gondoskodnunk, mert *10 ezer darab petéből kikelt hernyónak 20 nap elegendő 60—70 kg. felvágott eperfalevél,* 20 nap elteltével a leveleket már egészben adagoljuk és a hátralevő 12 nap alatt a tizezer hernyó még 200 kiló levelet fog elfogyasztani.

Ne adjunk az etetésnél egyszerre sok eperfa levelet hanem keveset, de gyakran. Míg kicsinyek a hernyók, naponta 8-szor, később naponta

6-szor etessük. Az utolsó etetést este későn, az első etetést virradatkor adjuk, mert csak így lesz eredményes a tenyésztés.

Az egész idő alatt a tisztaságra, a piszkos alom gondos eltávolítására, a helyiség melegen tartására (16—20 C fok), valamint a szellőztetésre nagy gondot kell fordítanunk.

A selyemhernyók vediésükkor 1—1 és fél napig mozdulatlanul maradnak, nem esznek, hanem felemelt fejjel alszanak. Ez alatt az idő alatt nem szabad zavarni őket s még az etetéssel is várni kell, amíg fel nem ébrednek. *Ha ilyenkor*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *a hernyót erőszakkal leszakítjuk az alomról, elpusztul.*

A hernyókat léc, vagy nád-rácsokon kell neveim, mert így alulról is kapnak levegőt

Amikor a hernyó a teljes nagyságot elérte — rendszeren a 32-ik napon — viaszszínűvé válik, nem eszik többet, hanem gubózásra alkalmas helyet keresve, mászkál. *Ilyenkor a gubózást elő kell segíteni. Száraz nyirfafavesszőt, vagy tiszta darabos gyaluforgácsot kell szórni a rácsra. Sokan szalmából, vagy repceből külön fonósátrakat készítenek, ami természetesen még jobban megfelel a célnak.*

A gubózás alatt teljes nyugalmat kell biztosítani a hernyóknak és éppen ezért legjobb az ilyeneket külön rácsokra helyezni, hogy ott gubózzák be magukat, a még evőket pedig a régi rácson etetjük tovább. Az utolsó hernyók begubózásától számítva *6 napig ne nyuljunk a gubókhoz*, hagyjuk azokat érni ott, ahol a gubózás történt. Az érett gubó rázásra zörgő hangot ad és ha egy gubót próbából felvágunk, a bél benne vöröses barna. Mihelyt a gubók beértek, leszedjük, megtisztítjuk a külső gubacos selyem-kóctól és külön rakjuk a hibás és külön a szép gubókat. Elszállításig négy ujjnyi vastag rétegben tartjuk a gubókat, nehogy megfűlledjenek. A heváltó helyre rendszeren postán, vagy vonaton küldjük, kosárba csomagolva, mert zsákban összehorpadnának. *Az elküldéssel sokáig nem tanácsos várni, mert a lepke 14—16 nap elteltével átrágja a gubófalat, s akkor már értéktelenné válik maga a gubó is.*

Tudni kell, hogy nagy általánosságban 600 gubó nyom egy kilót és egy rendes 4x5 méteres szobában 10—12 ezer hernyót lehet felnevelni.

Gondos kezelés mellett a hernyókat semmiféle

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie betegség sem szokta megtámadni. Ha mégis betegségre gyanus hernyót veszünk észre a többi között, azonnal távolítsuk el. *A betegséget rendszeren a rossz, szellőzetlen levegő, a tisztátalanság és a hernyók összezsufolása idézi elő.*

Aki selyemhernyó-tenyésztéssel akar foglalkozni, forduljon a megyei gazdasági kamarához, onnan hivatalból adnak felvilágosítást úgy a pete beszerzésére, mint a gubók beváltására vonatkozólag.

Ne adjunk ki pénzt ecetért, hanem magunk állítsuk elő évi szükségletünket!

El sem tudjuk képzelni hamarosan, mennyi pénzt ad ki egy falu lakossága ecetre, vagyis egy olyan cikkekre, amire egy lejt sem volna szabad áldoznia, mert azt minden gazda maga elő tudja állítani.

A kereskedelemben előforduló ecet legnagyobb részét faforgácsból állítják elő, amiben ha nem járnak el kellő gondossággal, az egészségre ártalmas anyagok is maradnak. *Mennyire izletesebb és egészségesebb az az ecet, amit otthon borból, vagy gyümölcshulladékból készítünk.*

A borecetet úgy készítjük, hogy a hordóba kimosás után egy kevés forró ecetet öntünk és azt jól meghengergözzük benne. Ezzel az ecet a hordó minden részére rátapad, vagyis sok ecetgomba csirát juttatunk a hordóba. Ebbe a hordóba öntjük az ecet készítésre szánt borunk egy részét, annyit, hogy a hordó egyharmadáig legyen csak megtöltve. Így marad a hordó 10 napig, amikor megint reá töltjük a bor többi részét, de legalább 20 centi mélységű üresség most is maradjon a hordóban. *A hordót nem szabad bedugni, csak ritka*

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *szövésű fátyolszövetet szegezünk rá*. Három hét múlva készen van a jó erős borecet, amit le-szűrhetünk üvegekbe és ha még van átalakítani való borunk, azt megnit felöntjük az ecetes hordóba, ahol az is ecetté válik.

Gyümölcsacetet kétféleképpen csinálhatunk: először bort préselünk belőle, amit azután meg-ecetesítünk, vagy pedig a tört gyümölccsel együtt ecetesítjük a gyümölcs nedvét. *Leginkább az almából szoktak előbb bort csinálni, úgy, hogy az almát favályukban, fakalapáccsal összezuzzák, azután sajtóban vagy zsákban kisajtolják és a mustot rendesen borrá erjesztik. Az almabort azután a borecet készítési receptje szerint ecetté alakítják.*

Kisebb mennyiségű ecetet cserépfazékban vagy nagyobb üvegben úgy állíthatunk elő, ha az almamustot a konyha hőmérsékletén nyílt edényben tartjuk, hogy a levegővel érintkezhesék, vagyis az edény száját ritka szövésű ruhával letakarjuk. Ha az alma jó érett volt és a bor ezáltal igen erős lett, akkor 10 liter musthoz 1—1 és fél liter vizet kell önteni, *mert a nagyon erős bor rosszul ecetesedik.*

A fákról lehullott gyümölcsöt, a vadalmát, vackort összezuzva beleöntjük egy kifenekelt hordóba és feleannyi vizet öntünk rá. A keveréket melegebb helyiségbe helyezük, ritka szövésű ruhával letakarjuk. Négy hét múlva az egészet ki-préseljük és az így nyert levet ecettel kiöblintett edénybe, vagy hordóba tesszük. Két hónap múlva kész ecetünk van, ami évekig is eláll. A fogyasztásra szükséges ecetet csapon engedjük ki, mert így az ecet felületén levő børszerű hártát nem sértjük meg. Ez a hártya mintegy védi az ecetet a megromlást -okozó más fajta csiráktól.

Ügyelni kell, hogy az ecetesedő folyadék vas-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *sal ne kerüljön érintkezésbe, mert attól megfekedik.*

Az ecetet hosszú ideig, évekig, a következő módon lehet eltartani. Töltsük az ecetet jó erős üvegekbe, amelyeket szénával körülcsavartunk, Így tegyük vízzel telt lábosba és addig tartsuk a tűzhelyen, amíg 5 percig fő a víz. Kihülés után az üveget jól bedugaszoljuk, de úgy, hogy a dugó és az ecet között három ujjnyi üres tér maradjon. Az üvegeket aztán lefektetve raktározzuk el.

A zavaros ecetet úgy tisztíthatjuk meg, hogy egy kávéskanálnyi tejet öntünk az üveg ecetbe. Egy nap alatt a zavaros rész leülepedik a fenékre s akkor a *tiszta ecetet óvatosan leönthetjük róla.* Ha két nap alatt nem tisztul meg az ecet, két kanálnyi tejjel ismételjük meg az eljárást.

A szorgalmas, törekvő gazda nem sajnálja a fáradságot, amibe az ecetkészítés kerül. Ha hullott gyümölcs nem is áll rendelkezésünkre, vadalma, vackor, málna, berkenye bizonyára akad az erdőn. Ezekből mind elsőrendű, egészséges ecetet lehet előállítani. A gazdasszonyok is használják a házilag készített ecetet zöldségek és gyümölcsök elrakására, mert az ecet a legjobb konzerváló anyagok közé tartozik. Nagy segítsége a gazdasszonynak, ha ecetben elrakott zöldséggel teszi változatossá a téli- egyhangu étkezést.

Az állatgyógyászatban is gyakran használják az ecetet, mint lázellenes szert. Bedörzsölésre és borogatásra igen jó, mert hűsítő hatása van. Belsőleg akkor adjuk az állatnak, ha valami lugos anyagtól megmérgeződött, mert az ecet közönbösi a lugot, vagyis enyhíti mérgező hatását. Rándulásoknál is sokszor használjuk az ecetet: agyaggal keverve rákenjük a lobbos helyre, mert erős enyhítő hatása van.

Pénz is kell a gazdának!

Mint már az előző fejezetben is megemlítettük, egyes helyeken olyan kereseti alkalmak adják elő magukat, amiket egy ügyes kizgazdának azonnal ki kell használni.

Ilyen munkálat például a hársfavirág szedése ott, ahol az erdőn, vagy az utak mellett hársfa van. Kétféle hársfa van, a korai kicsilevelű ugynevezett kőhárs, amelyik júniusban virágzik s amelynek virágait a rajta levő vékony, murva-levellel szedik és árnyékban, padláson megszáritják. Nagyon keresett gyógyszer, amit a gyógyszerészek, vagy droguisták szívesen megvesznek, mert ebből a gyógynövényből külföldre is sokat szállítanak. A nagy levelű vagy ezüsthárs két héttel későbbben virágzik és nem olyan keresett, mint a kicsilevelű, korai hárs. Ennek csak a virágját szedik le murva-level nélkül. Az ezüsthárs virágja könnyen penészedik, ezért vékonyabb rétegben kell szárítani.

A hársfa virágja házi használatra is jó, mert megszáritva izzasztó és vértisztító teáknak használjuk.

Egy másik gyógynövény, amit szintén mindig el lehet adni, és aminek a gyűjtése kifizeti magát, a maszlagos nadragulya, vagy farkas-cse-resznye. *A nadragulya főleg bükkerdők 2 éves vágásaiban terem tömegesen.* Ez a növény igen erős mérget tartalmaz, amit csak orvosok által irt receptre adnak ki a patikusok. *Éppen ezért, aki vele foglalkozni akar, az vigyázzon, hogy sem a gyermekek, sem pedig az állatok hozzá ne juthassanak, mert ez a mérges növény már nagyon sokszor okozott halálos megbetegedést.*

A nadragulyának a levelét és a gyökerét ve-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie *szik a kereskedők megszáritott állapotban*. A leveleket csak árnyékban, vékony rétegben elszórva kell száritani.

Ugyancsak nagyon mérges növény a szintén nagy keresletnek örvendő *beléndek, vagy bolondító csalmatok*. Ennek is a száritott levelét és gyökerét veszik. Leveleit virágzás előtt kell szedni és szintén árnyékban kell száritani, mert *minél zöldebb az eladó áru, annál értékesebb*.

A harmadik szintén nagyon inérges növény, a *maszlagos redőszírom, vagy csattanó maszlag, pukánó, vagy csodafü*. Nagyra növő dudva, nagy karimás levelekkel. A levelek hónaljában állanak a fehér tölcsér formájú virágok, amelyekből tuskés, dió nagyságu termések fejlődnek. A maszlagos redőszírom nyári növény, mely évről evre a kipergett magvak által szaporodik. Főleg emberlakta helyeken terem. Fontos gyógynövény, mert nagy mennyiségben tartalmazza azt a mérget, amiből a gyár erős hatásu orvosságot készít. Csak orvosi rendeletre szabad használni. Sajnos, ezzel a növénnel is számos mérgezés történik; különösen gyermekek mérgeződnek meg, mert játékból megeszik a maszlag magját. Az ilyen mérgezésben szenvedőknek adjunk sok tejet, langyos vízbe kevert olajat vagy olvasztott zsirt, utána savanyu italt, ecetes vizet. Azonnal forduljunk orvoshoz, nehogy komolyabb baj lépjen fel.

A maszlagos redőszírom leveleit julius hónapban kell szedni és árnyékban kell megszáritani, mert csak a szép, zöld áru értékes.

Mindhárom mérges növényre sok gondot fordítsunk és a száradás alatt a padláson ne aludjék senki, mert még a száradás alatt képződött pára is mérgező hatásu.

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Nagyon ajánljuk az anyarozs gyűjtését is, mert ezt is jól megfizetik. Az érófélben levő rozskalászban fejlődik az anyarozs, amelyet egy élősdi gomba képez a rozsszemből. Ez egy 1 és fél—3 centiméter hosszú kiflialaku, vagy egyenes, lilaszínű kemény test, mely belül fehéres. Az anyarozs nagyon mérges anyag és ha sok jut belőle a lisztbe, mérgezést okoz. Az állatoknál elvetélést okoz az anyarozs-korpa. Ezért a rozs közül ki kell szemelni és jó áron el kell adni a drogériákban. Aratás előtt egy héttel a táblán is sok anyarozst gyűjthetünk, amit árnyékos helyen megszáritunk. Vigyázzunk, nehogy a gyermekek egyenek belőle

A székfűvirág, vagy kamilla szintén nagyon kereset gyógynövény. Vannak szikes területek, a hol lakosság fő jövedelmi forrását képezi a székfűvirág szedése. Előfordul utakon, tereken, parlag-mezőn mint gyom és éppen azért gyűjtessük a gyermekekkel, mert ezáltal szép keresetet tudunk biztosítani magunknak. Házi használatra is mindig legyen eltéve székfűvirág, mert teája gyomorfájás ellen, külsőleg meg fájdalmas daganatokon, meleg borogatás képen használva, kitűnő orvosság.

A székfűvirág egynyári növény, virágai az ágak végén egyenként álló fejecskéket képeznek, a közepük sárga színű és kidomborodó, a karimája fehér. Jellemző a székfűvirág kellemes szaga, amiről rögtön fel lehet ismerni. Nagyon hasonlít a székfűvirághoz a *montika* vagy *pipitér*, amitől abban különbözik, hogy a székfű kisebb, kellemesebb a szaga és a kup közepe, ha kettévágjuk, üres, míg a montika belseje nem üres, nehéz szaga van és nagyobb a virága.

A székfűnek csak a virágai szedendők leg-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie feljebb 1—1 és fél centi szárral, azután gyorsan meg kell szárítani. *Sokáig nem szabad a kosárban rakáson hagyni, mert megfülled, megbarnul és akkor már értéktelen.* Papirlapokon kell a padláson vékonyan kitergetni és a száradás alatt nem szabad forgatni, mert összetörik.

Egy pár cipőre valót nagyon könnyen megszerezhet két gyermek, ha következő utasításainkat betartja. Junius hónapban, amikor az *átható bűdös-szagu, szép zöld színű körisbogár a köris, bodza, borostyán, lonc és juharfákon megjelenik, akkor kora reggel, amikor a bogarak még dermedten ülnek a levelek alján, lepedőbe rázzuk azokat, majd egy nagy ugorkás üvegbe vagy pléh fazékba öntjük át és amikor már sokat gyűjtöttünk, de még aznap reggel, ezt a bogárral telt edényt forró vízbe állítjuk és így öljük meg a bogarakat. A leírás szerint kell cselekedni, mert ha csak szabad tüzre tesszük a bogaras edényt, akkor a drága bogarunk összepörkölődik ha pedig vízbe fojtjuk azokat, úgy a bogárban lévő mérges ható-anyag kiázik belőle és értéktelen lesz.*

Tehát: a bogarakat tartalmazó edényt tesszük egy más nagyobb edénybe, amelyekben forró víz van és úgy öljük meg a körisbogarakat. Aztán ujnyi vastagságban papírra terítjük és jól kiszáritjuk, majd ládába öntjük. A bogár száradás alatt könnyen törik, épen azért ne forgassuk azokat, mert a tört áru sokat veszít értékéből.

Ahány község, annyiféle kereseti alkalom, mert az Isten minden ember részére adott munkaalkalmat, csak meg kell azt találni.

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

A gazdasszony a család téli élmezésére aszaljon gyümölcsöt és zöldséget, főzzön izeket, csináljon tarhonyát!

Az a tiz darab gyümölcsfa, amit a ház körül és a gazdasági udvarban elültettünk, bőségesen ellátja a családot nyers gyümölcssel és még mindig marad bőven aszalásra és izkészítésre is. *Mennyivel megkönnyíti a gazdasszony gondját az a tudat, hogy a tavasszal, amikor már a bab, krumpli, káposzta és nyers gyümölcs fogytán van, előveheti a zsákból az aszalt gyümölcsöt és abból csinálhat izletes és tápláló ételt.*

A melegebb éghajlatu országokban a nap melegét használják fel a füge, szőlő és a datolya aszalásra. Nálunk ez az aszalási mód nem válik be, mert a termények a napon igen sokáig aszálódnak, minek következtében könnyen megerjedhetnek. Nálunk a nap melegét egyes gyümölcsök előszáritására használhatjuk fel, amíg azok egy kissé megráncosodnak, azután *aszalóba, vagy kenyérsütő kemencébe kell helyezni a gyümölcsöt.*

Az aszalókról ebben a könyvben nem szólnunk, mert annak építése és az abban történő aszalás bővebb leírást kíván. Erről is külön könyvecskét adunk ki később. Most a célunk csak annak az elmagyarázása, hogy a kisgazda házatáját hogyan lehet ellátni jól aszalt gyümölcssel és zöldséggel. Erre a célra a kenyérsütő kemencének a sütés utáni melegét kell felhasználni. Az almát az aszalásra elő kell készíteni. Meghámozzuk, a magházat kivágjuk és 8 cikkbe vágjuk. Ha van réz vagy bronz-késünk, úgy azzal hámozzuk, mert az acél kés fekete nyomokat hagy a felvágott almán. A már felvágott almát nem szabad

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie sokáig a levegőn hagyni, mert megbarnul, hanem 1 százalékos sós vízbe tesszük. (1 liter vízhez 1 kávéskanál só.) Ebben áll a kemencébe való berakásig.

A felszeletelt almát a sósvizből kiszedve, deszkából vagy fűz vesszőből készített cserényekre (lészára) rakjuk úgy, hogy azon az alma csak egy rétegben legyen. A cserényeket ezután a jól kisépert meleg kemencébe helyezzük. *Akkor van készen az aszalvány, amikor az alma-szeletek még hajlékonyak, de bennük már nincsen nyers rész, amiről meggyőződhetünk, ha egy alma cikket széjjelszakítunk.* Ekkor az aszalványt kivesszük a kemencéből és a levegőn kihűtjük, pár órára ponyvára teregetjük, hogy jól megszikkadjon és csak azután tesszük ritka szövésű zsákba, amit száraz, szellős helyen tartunk. Évekig is eláll így a jól aszalt gyümölcs.

Az apró körtét meghámozva egészben szokták aszalni, a nagyobb fajtájúakat négybe vágva előkészítik. Minden gyümölcs alkalmas az aszalásra és izletes téli eledelül szolgál.

A főzelékfélék, kivált a gyökérneműeket, szintegy meg lehet szárítani, aszalni, akár a gyümölcsöt. A zöldséget előbb meg kell tisztítani, mint rendes használatkor, azután olyan vízbe tesszük, amibe literenként 1 kávéskanálnyi sót tettünk. Ebben a vízben tűzhöz tesszük és amint felforrt a víz, a zöldséget kivesszük, a vizet lecsepegtetjük róla és azután cserényekre téve, a kemencében megaszaljuk. Használat előtt néhány órára vízbe tesszük az aszalt zöldséget, hogy feldagadjon, azután éppen úgy bánunk el vele, mint a friss zöldséggel.

A petrezselyem, murok es celler aszalása igen egyszerű. Meg kell tisztítani az aszalandó mur-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie kot és száraz ruhával jól megtörölni, ezután zöldbab vastagságra fölszeletelni és vékony zsinegre felfűzni s azután megaszalni.

A jól megérett paradicsomot ketté kell vágni, azután cserényekre rakva tesszük a sütőkemencébe. Huszonnégy óra múlva megvizsgáljuk, ha szükséges, a kemencét gyenge tüzzel mégegyszer befűtjük, a paradicsomot a cserényeken megforgatjuk és vissza tesszük a kemencébe. Így szép piros aszalványt kapunk.

Az érett gyümölcsök feldolgozásának egyik módja a különféle izek készítése. A mi szempontunkból az általánosan ismert *szilvaiz és a kevésbé használt alma-iz jön számításba.*

Az almát meghámozzuk, a magházat ki vágjuk és az ilyen négy darabba vágott almát bedobjuk az üstbe vagy lábosba, amit folytonos keverés közben főzünk. Az almát olyan sűrűre kell főzni, amíg a megfőtt iz már alig mozog. Ilyen állapotban, ha bele szurjuk a keverő kanalat, az nem dől el, vagy ha a keverő kanalat kiemeljük az izból, arról az iz már nem esik le. *A mikor az iz a kívánt sűrűségű, akkor azon forrón cserépfazékba, vagy kis faedénybe öntjük. A tejet kanallal elmsimitjuk és az edényt nyitva hagyjuk, amíg kiürül, mert így egy bőrréteg képződik az iz tetején, ami a romlástól megvédi az alatta lévő izet.*

Ugyancsak a téli ételmezés megkönnyítésére ajánljuk a gazdasszonyoknak, hogy egy hosszú és meleg nyári napon fogjanak hozzá és *csináljanak tarhonyát.* Sokan vannak, akik e nagyszerű nép-eledelt nem ismerik, éppen azért leírásával bővebben foglalkozunk. Nyáron olcsó a tojás, alig lehet értékesíteni, ilyenkor kell megcsinálni és el-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie tenni a tarhonyát télire, amikor viszont méregdrága a tojás.

Hogyan csináljuk a tarhonyát?

5 kiló, lehetőleg nullás darás fehérlisztet beleszítalunk a sütőteknőbe. Egy fazékba 1 liter vizet öntünk es ebbe beleütünk 20 tojást, amit jól elkavarunk benne. Ketten állunk a teknőhöz, az egyik a vizes tojáshabarékot kézzel beleprecikli a lisztbe, a másik pedig könnyedén elkeveri azokat. Aszerint képződnek a lisztben kisebb-nagyobb tarhonya szemek, hogy kisebb vagy nagyobb cseppeket szórtunk a lisztbe. Így dolgozunk mindaddig, míg a habarcs háromnegyed részét elhasználtuk. Ekkor a teknő balfelére kotorjuk az egész lisztes anyagot, a jobb felére pedig két maroknyit veszünk mindig belőle, behintjük tojásos lével és körbe-körbe eldolgozzuk, gömbölyítjük a tarhonyát, lapos kézzel addig dörzsölgetve, míg szép sima, fényes, sárgás lesz a tarhonya-szem.

A tarhonyát jól meg kell szárítani és többszörösen forgatni, hogy minden szemet jól érjen a levegő és így jól megszáradjon, nehogy megdohosodjék a készítmény. Ha már olyan száraz, hogy zörög ,akkor jó. Ilyenkor átrostáljuk, osztályozzuk, még egy napra kitesszük száradni és azután zacskókba rakjuk. A zacskó ritkás anyagból legyen, hogy a levegő járhassa. Száraz helyen felakasztva kell a tarhonyát tartani, nehogy megdohosodjék.

Ma, amikor a külföldről behozott rizskása mindegyre drágul, ajánlom kiscgazda társaimnak, próbálják meg a rizst tarhonyával pótolni, hiszen az csak fele annyiba kerül.

Foglalkozzunk a háziiparral!

Az állattenyésztés és növénytermelés mellett a házi iparnak is nagy fontossága van a kisgazdaságban.

Egy háromholdas kisgazdának egy éven át nagyon sok szabad ideje van, amit háziipar folytatásával jól értékesíthet. Mennyire fejleszti a gazda önbizalmát és erkölcsét, ha ahelyett, hogy a korcsmában részegeskednék, az asszonyok meg pletykálkodnának, addig otthon hasznos munkával töltik idejüket .

Lássuk nagy általánosságban azokat a háziipari ágakat, amiket nagyobb tőkebefektetés és különösebb tanulás nélkül folytatni lehet.

Ilyenek például a fonás, szövés és varrás. A szép diszt minden asszony szeme megkívánja, nemcsak a tehetőség, hanem a szegényé is, éppen azért már a régi időkben is vetélkedtek az asszonyok: kinek van szebben szőtt és kivarrt ruházata, ágybelije vagy lakás diszítésre való kendője, asztalterítője. Ebből a versenyből született a népművészet, amely egyes vidékeken csodálatos módon kifejlődött.

Mind a varrottas és szőttes, mind az összes népművészeti munkánál meg kell tartani a környék ősi jellegzetes mintáit, mert ezek a szépek, ezek a jellegzetesek s a városi közönség sem a divatmajmoló mintákat keresi, hanem az ősi népi eredetűeket.

A kender és len feldolgozásáról nem is szólunk, mert általánosságban megvan a falusi lakosság között és sok helyen gyönyörű munkát végeznek. *Fontos ága a háziiparnak a gyapju feldolgozása,* amelyhez tartozik a szőnyegkészí-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie tés nagyon változatos ipara. Bármennyire igyekeznek a szőnyeggyárak olcsóságukkal kiszorítana a háziipari szőnyeget, soha nem sikerül ez nekik, mert a kézimunkával előállított gyajuszőnyeg a maga eredetiségével mindig értékesebb, mint a gyári szőnyeg.

Ma már mind ritkább a selyem gubó, illetve *nyersselyem házi feldolgozása*, pedig abból is gyönyörű dolgokat lehet előállítani. Órománia egyes helyein még foglalkoznak fehérműnek való nyersselyem anyag előállításával, ami nagyon szép, mutatós anyag és magas áron értékesíthető.

Nagyon különböző anyagokat lehet felhasználni a háziipari kötött, vagy fonott munkákra. A szalmából kalapokat, kosarakat, méhkasokat és más háztartási cikkeket lehet előállítani. A gyékényből szatyrokat, takarókat, szőnyegeket. A kukoricaháncsból székeket kötnek be, üvegeket fonnak körül, finom fali takarókat kötnek, cipőket készítenek. Harsból szintén ügyes dolgokat lehet fenni, vagy kötni.

Azokon a helyeken, ahol füzvessző terem, vagy magyarófa akad, ezeket is nagyon ügyesen fel lehet használni háziipari célokra. Szekérkosokat, különféle kosarakat, kerti butorokat csinálnak belőlük .

A disznóöléskor kitépott sertéből és a lófarok szőréből házilag is nagyszerű kefét, meszelőt lehet kötni.

Fa és agyagedények készítése is sok kigazdának nyujt számottevő melékkeresetet.

*

A háziiparról és szépművészetről egyébként külön-külön könyvet fogunk kiadni, hogy részletesebben és hűségesebben is segítségükre legyünk azoknak, akik ezen a téren is tanulni és haladni akarnak.

Befejezés és az elmondottak összegezése

Végiggondolva az elmondottakon, állapítsuk meg őszintén, hogy tanításaink nagy általánosságban szólnak s nem lehet azokat minden kisbirtokon szigorúan keresztülvinni. Ez igaz, de az is igaz, hogy okszerű gazdálkodással, tudással, hozzáértéssel és szorgalommal minden kisbirtok jövedelmét lehet és kell fokozni. *Kell, mert élni is kell. Hogy pedig élni tudjunk, ahoz meg kell, élnünk abból, amink van.*

Könyvünket a bevételek és a kiadások összehasonlításával kezdtük. Ezzel is fejezzük be, csakhogy most a bevételek és kiadások módosulnak új gazdálkodási módszerünknek megfelelően. Ezek a kimutatások tehát arra az esetre szólnak, ha valaki a könyv előírásait sikeresen alkalmazta, Hogy pedig a kép tisztább legyen, úgy a bevételeknél, mint a kiadásoknál két eredményt állítunk szembe egymással. *Az egyikben azt mutatjuk be, hogy mennyi volt az eredmény a régifajta gazdálkodási rendszer mellett, a másokban pedig, hogy mekkora eredményt érhetünk el, ha betartjuk mindazt, amit ebből a könyvből tanultunk.*

Rendkívüli bevételnek 1440 lejt vettünk fel, vagyis 1130 lejjel többet, mint a régi rendkívüli bevétel volt. Ezt az összeget kell behozni a méhésszettel, gyógynövénygyűjtéssel, vagy más hasonló alkalmi keresettel. Abban az esetben, ha valaki semmiképpen sem tudja rávenni magát arra, hogy ilyesmivel is növelje bevételeit, *ugy annak nem 2400 lejt lesz a tiszta haszna az év végén, hanem csak 1670 lejt.*

Lássuk most az összehasonlító táblázatokat:

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Kiadások

	<i>Régi szerint kiadás volt:</i>	<i>Uj szerint kiadás lesz:</i>
Buza, kukorica, lóhere vetőmag értéke	950 lej	910 lej
10% cséplőrész és 10% őrlési díj	364 „	Kétszerezve 780 „
6 tagu család kenyér- és paszulyszükséglete 1 évre	3360 „	3360 „
52 liter ecetszükséglet á 8 lej	416 „	Edényvétel 100 „
52 liter petróleum- és 52 liter olaj vagy, zsirszükséglet	1560 „	1560 „
Dohány, gyufa és ünnepi ital	1273 „	1273 „
104 kgr. só	312 „	312 „
Egy éven át elfogyasztott tej, napi 4 liter á 2 lej	2920 „	2920 „
„ „ „ „ hus, tojás, fűszer és gyümölcs	800 „	2800 „
Orvos és patika	200 „	200 „
Alsó- és felső ruházathoz való és lábbelire egy évre	3500 „	3500 „
Iskolai felszerelés és ujság	350 „	350 „
Adók, községi illetékek, járlat, kerülőbér	1010 „	1010 „
Kovács és kerekes munka vassal	300 „	300 „
2 tehén és 1 sertés pásztorbére és legelőbér	575 „	575 „
1 malac vételára	250 „	250 „
A sertés által feletett takarmány értéke	600 „	600 „
2 tehén és 2 borju takarmányának értéke	3000 „	4000 „
Előre nem látható kiadások	160 „	152 „

Ahogy eddig kezeltük birtokunkat, kiadás volt 21 900 lej, vagyis 7400 lejjel több, mint a bevétel

Ahogy ezután fogjuk kezelni a birtokot, kiadásunk lesz 24 900 lej, vagyis 2400 lejjel kevesebb, mint az ujmódi kezelés bevétele Ilyenformán az ujmódi gazdálkodás három holdon 2400 lej tiszta hasznot is eredménye

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Bevételek

	<i>Régimódi gazdálkodás szerint:</i>		<i>Ezután lesz</i>
Egy hold buzatermésének értéke	2500 lej	Termés kétszerezve	5000 lej
³ / ₄ hold kukorica „ „	1500 „	„ „	3000 „
Egy hold lóhere vetés termésének értéke	1680 „	„ fokozva	2500 „
¹ / ₄ holdon termelt konyhanövény után	600 „	„ „	1000 „
Két tehén 8 hónapi tejeléssel átlag naponta fejenként 3 liter, a kettő naponta 6 liter á 2 lej	2280 lej	Faj marhát tartva 2-szeres	5760 „
Két borju értéke egy éves korban	2400 „	„ „ „ „	3000 „
10 tyuk után éven át 1000 tojás á 70 báni	700 „	„ baromfit tartva „	1000 „
Egy 100 kilós sertés értéke	1500 „	„ „ „ „	1500 „
Államtól kapott erdőből 6 köbméter fa	600 „	„ „ „ „	600 „
Rendkívüli bevétel	140 „	A tanultak után	1440 „
50 drb. nyul husának értéke á 20 lej			1000 „
50 „ „ prémjének az értéke á 10 lej			500 „
Termelt gyümölcs értéke			1000 „

Vagyis:

Ahogy eddig kezeltük a 3 holdas birtokot, bevételünk volt egy évben	14500 lej
Ahogy ezután kell kezelnünk, bevételünk lesz	27300 „

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie

Végezetül most foglaljuk össze a tennivalókat röviden, pontokba szedve:

1. KUKORICATERMELÉS:

Trágyát ne sajnáld a földtől. Összelmélyen szánts, tavasszal korán boronálj, Csakis □ (négyzetbe) egészséges szemű, korán érő fajta kukoricát vess. Egy bokorba 2 száznál többet ne hagyj. Legalább négyszer, de záporosó után ahogy lehet, azonnal kapálj. Csonkitással (a felső szár levágásával) siettesd az érést, így hamarabb elvetheted a buzádat. A kukoricaszárát (kórét) gondosan kezeld, mert ez nagyon értékes takarmány.

2. BUZATERMELÉS:

Kukoricatrlót ne legeltesd, hanem azonnal szánts fel és rögtön- boronáld meg. Csak nemesített, triörözőtt és pácolt buzát vess. Hacsak lehet, vess géppel. Ne sajnáld a magot a földtől, legkevesebb 100 kilót vess egy hold földbe. Áprilisben boronáld meg vetésedet. Ha nagyon kövér a vetésed tavasszal, hengereld meg. Ne hagyd buzádat tulérni.

3. LÓHERETERMELÉS:

Csak aranka-mentes, plombázott, lóheremagot vess. Legalább 12 kiló magot egy holdba. Ne legeltesd a fiatal lóherésedet. Október 15-ig le kell kaszálni a tarlóherét, hogy legyen ideje megerősödni. Tavasszal és minden kaszálás után boronáld meg herésedet. Virágzás kezdetén kaszálj, mert az öreg széna keveset ér. Irtsad az arankát és az áptionbogarat. Termelj lóheremagot, mért szép jövedelmet biztosít.

4. MARHATARTÁS:

Csak tisztafajta szarvasmarhát tenyész. Az állat tisztántartása fél takarmányt jelent. Borjuknak adj

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie csontlisztet. Vigyázz a borjak köldökfertőzésére. Irtsad az állatokon élősködő férgeket.

5. SERTÉSTARTÁS:

Csak olyan sertést tarts, amelyik jól értékesíti az eleséget. Gyakran meszeld óladat Ha beteg sertés van a községben, ne hajtsd a tiedet a csördába, hanem tartsd otthon, mert csak így tudod az életét megmenteni. Sohase végy hust attól, aki beteg disznót vágott mert a betegséget pénzen veszed és viszed haza.

6. MAJORSÁGTARTÁS:

Csak olyan tyukfajtát tarts, amelyik sokat tojik, nagytestű és finom husa van. Etess olcsó lóhust, pacalt, cserebogarat a tyukokkal, Gondoskodjál homokról és kavicsról, mert az a baromfi foga. Csak váluból etess és itass. Cserélj jó kakast; csinálj meleg ólat, vigyázz a tisztaságra, mert csak így lesz jövedelmed a baromfitartásból.

7. MÉHÉSZET:

Tarts néhány kas méhet, mert ez a semmibe sem kerülő Isten adománya megkönnyíti megélhetésedet.

8. NYULÁSZAT:

Négy házinyul szaporulatából minden vasárnap nyulpaprikást ehetsz, a nyulbőrből gyermekeidnek jó meleg ruhát csinálhatsz.

9. GYÜMÖLCSTERMELÉS:

Néhány darab jólgondozott gyümölcsfa ellátja családodat nyers és aszalt gyümölccsel s megvédi gyermekeidet sokféle betegségtől.

10. VETEMÉNYES:

Kertedet okosan, használd ki, egy évben ugyan-

Erdélyi Magyar Adatbank

Bodor Kálmán: A háromholdas gazdának is meg kell élnie azon helyen háromféle veteményt is termelj. Amit nyáron nem fogyasztasz el, aszald meg és tedd el télire.

11. HÁZI SZEREK:

Ne adj ki pénzt ecetért, hanem magad állítsd elő. Használd ki a házilag előállított ecetet és télire sok zöldséget tégy el ecetben.

12. IZEK, TÉSztÁK:

A hullott és hibás gyümölcsből főzess az asszonyal izeket, nyáron olcsó tojással csináltass tarhonyát, száraz tésztát, mert ezekkel megkönnyíted családod téli ételmezését

13. GYÓGYNÖVÉNYEK:

Ha eperfa van közeledben, gyermekeiddel neveltesz selyemhernyót, mert minden különösebb befektetés nélkül ebből is pénzt láthatsz. Ismerd meg a mező és erdő növényzetét s amit az Isten ingyen adott, használd fel a magad, családod gyarapodására

14 HÁZI SZÖVÉS-FONÁS:

Üres idődet ne a korcsmában töltsd el, hanem fogj hozzá a háziipar valamelyik ágához, tanul meg, gyakorold be és dolgozzál jókedvvel.

*

A „Hasznos Könyvtár” könyvei segítségedre lesznek a tanulásban, de a munkakedvet és akaratot magadnak kell adnod.